ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ
ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Βρυξέλλες, 8.5.2018
COM(2018) 273 final

ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ, ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ, ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ

Έκθεση σχετικά με την ανάπτυξη εγκαταστάσεων παιδικής φροντίδας για μικρά παιδιά, με σκοπό την ενίσχυση της συμμετοχής των γυναικών στην εργασία, τη διευκόλυνση της ισορροπίας μεταξύ επαγγελματικής και προσωπικής ζωής των εργαζομένων γονέων και την προώθηση της βιώσιμης και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξης στην Ευρώπη («στόχοι της Βαρκελώνης»)

Περίληψη

Η διαθεσιμότητα, η προσβασιμότητα και η οικονομική προσιτότητα εγκαταστάσεων παιδικής φροντίδας υψηλής ποιότητας έχουν καίρια σημασία για να μπορούν οι γυναίκες και οι άνδρες που έχουν ευθύνες φροντίδας να συμμετέχουν στην αγορά εργασίας[1]. Η υψηλής ποιότητας προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα αποτελεί επίσης σημαντικό εργαλείο για την αντιμετώπιση πιθανών κοινωνικών μειονεκτημάτων των παιδιών[2] και είναι χρήσιμη για τη γνωστική και κοινωνική ανάπτυξή τους από πολύ μικρή ηλικία[3].

Ήδη από το 2002 το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Βαρκελώνης[4] αναγνώρισε την κατάσταση αυτή και έθεσε δύο στόχους όσον αφορά τη διαθεσιμότητα οικονομικά προσιτών εγκαταστάσεων παιδικής φροντίδας υψηλής ποιότητας για παιδιά προσχολικής ηλικίας: κάλυψη του 90% των παιδιών ηλικίας από 3 ετών έως την ηλικία υποχρεωτικής σχολικής φοίτησης και του 33% των παιδιών ηλικίας κάτω των 3 ετών.

Στόχος της παρούσας έκθεσης είναι να αξιολογήσει, στο πλαίσιο της εφαρμογής της ανακοίνωσης της Επιτροπής για την υποστήριξη της ισορροπίας μεταξύ επαγγελματικής και προσωπικής ζωής των εργαζομένων γονέων και των φροντιστών[5], σε ποιον βαθμό έχουν προχωρήσει τα κράτη μέλη προς την κατεύθυνση της υλοποίησης των στόχων της Βαρκελώνης μετά την τελευταία έκθεση του 2013.

Γενικά, ο στόχος της Βαρκελώνης έχει επιτευχθεί για τα παιδιά ηλικίας κάτω των 3 ετών για την ΕΕ των 28, καθώς καλύπτεται το 32,9% των παιδιών στην ΕΕ, αν και εξακολουθούν να υπάρχουν σημαντικές διαφορές μεταξύ των κρατών μελών.

Σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα στοιχεία (του 2016), ο στόχος του 33% έχει επιτευχθεί σε μεγάλο βαθμό σε 12 κράτη μέλη της ΕΕ. Σε 7 από τα εν λόγω 12 κράτη μέλη πρόσβαση σε παιδική φροντίδα έχει το 33% έως 49% των παιδιών, ενώ στα υπόλοιπα 5 κράτη μέλη πρόσβαση σε παιδική φροντίδα έχει το 50% και πλέον των παιδιών. Στα υπόλοιπα 16 κράτη μέλη πρόσβαση σε παιδική φροντίδα έχει λιγότερο από το 33% των παιδιών, ενώ σε 10 κράτη μέλη πρόσβαση σε παιδική φροντίδα έχει λιγότερο από το 25% των παιδιών της μικρότερης ηλικιακής ομάδας.

Ο στόχος της Βαρκελώνης δεν έχει ακόμη επιτευχθεί για παιδιά ηλικίας από 3 ετών έως την ηλικία υποχρεωτικής σχολικής φοίτησης. Το 2016, το 86,3% των παιδιών ηλικίας από 3 ετών έως την ηλικία υποχρεωτικής σχολικής φοίτησης συμμετείχαν σε επίσημη παιδική φροντίδα ή παρακολουθούσαν προσχολική εκπαίδευση. Ο στόχος της Βαρκελώνης έχει επιτευχθεί σε 12 κράτη μέλη, ενώ τα υπόλοιπα 16 κράτη μέλη δεν έχουν ακόμη επιτύχει τον στόχο.

Η διαθεσιμότητα και η χρήση της παιδικής φροντίδας επηρεάζεται από πολλούς παράγοντες: την ύπαρξη νόμιμου δικαιώματος παιδικής φροντίδας, την προσβασιμότητα και την ποιότητα. Επίσης, η προσαρμοστικότητα των υπηρεσιών στις ανάγκες των γονέων, συμπεριλαμβανομένης της απόστασης από τις εγκαταστάσεις παιδικής φροντίδας και της πρόβλεψης ωρών λειτουργίας προσαρμοσμένων στις μορφές εργασίας και τις ανάγκες, διαδραματίζει σημαντικό ρόλο.

Δεδομένου ότι οι ευθύνες φροντίδας είναι ο κύριος λόγος της χαμηλής συμμετοχής των γυναικών στην αγορά εργασίας, η οποία συνεπάγεται απώλειες 370 δισ. ευρώ ετησίως για την Ευρώπη, οι

1 Στρατηγική δέσμευση της Επιτροπής για την ισότητα των φύλων για την περίοδο 2016/-2019.

2 Σύσταση της Επιτροπής «Επένδυση στα παιδιά: σπάζοντας τον κύκλο της μειονεξίας» , COM(2013) 112 final της 20.2.2013 και SWD(2017) 258 final.

3 Στρατηγικό πλαίσιο «Εκπαίδευση και Κατάρτιση 2020» (ΕΚ2020), ΕΕ 2009/C 119/02.

4 Συμπεράσματα της Προεδρίας, Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Βαρκελώνης, 15-16 Μαρτίου 2002.

5 Ανακοίνωση της Επιτροπής «Μια πρωτοβουλία για τη στήριξη της ισορροπίας μεταξύ επαγγελματικής και προσωπικής ζωής για τους γονείς και τους φροντιστές», COM(2017) 252 final της 26.4.2017.

στόχοι της Βαρκελώνης, που εγκρίθηκαν από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο το 2002, εξακολουθούν να έχουν ζωτική σημασία το 2018.

1. Πλαίσιο πολιτικής

Η υποεκπροσώπηση των γυναικών είναι ένα από τα πλέον επίμονα προβλήματα που επηρεάζουν την αγορά εργασίας σε όλα τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ). Το συνολικό χάσμα απασχόλησης μεταξύ των δύο φύλων (δηλαδή η διαφορά μεταξύ των ποσοστών απασχόλησης γυναικών και ανδρών) ανέρχεται σε 11,6 ποσοστιαίες μονάδες ή ακόμη και σε 18,2 ποσοστιαίες μονάδες, αν η σχετική σύγκριση γίνει σε ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης[6]. Η προκύπτουσα οικονομική ζημία ανέρχεται σε 370 δισεκατομμύρια ευρώ ετησίως[7].

Η κύρια αιτία της χαμηλής συμμετοχής των γυναικών στην αγορά εργασίας είναι οι ευθύνες φροντίδας, που βαρύνουν δυσανάλογα τις γυναίκες σε σχέση με τους άνδρες. Οι γυναίκες αναλαμβάνουν ευθύνες φροντίδας σε διάφορα στάδια της ζωής τους, πολύ περισσότερο όμως όταν έχουν μικρά παιδιά. Το 2016 το μέσο ποσοστό απασχόλησης των γυναικών που είχαν ένα παιδί ηλικίας κάτω των 6 ετών ήταν κατά 9 ποσοστιαίες μονάδες χαμηλότερο από εκείνο των γυναικών που δεν είχαν παιδιά, ενώ σε αρκετά κράτη μέλη η διαφορά αυτή υπερέβαινε τις 30 ποσοστιαίες μονάδες. Σε ορισμένα κράτη μέλη, το 25% του συνόλου των οικονομικά μη ενεργών γυναικών είναι οικονομικά μη ενεργές λόγω ευθυνών φροντίδας.

Η διαθεσιμότητα, η προσβασιμότητα και η οικονομική προσιτότητα εγκαταστάσεων παιδικής φροντίδας υψηλής ποιότητας έχουν καίρια σημασία για να μπορούν οι γυναίκες αλλά και οι άνδρες που έχουν ευθύνες φροντίδας να συμμετέχουν στην αγορά εργασίας.

Ήδη το 2002 το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Βαρκελώνης[8] αναγνώρισε αυτή την κατάσταση και έθεσε δύο στόχους όσον αφορά τη διαθεσιμότητα οικονομικά προσιτών εγκαταστάσεων παιδικής φροντίδας υψηλής ποιότητας[9] για τα παιδιά της προσχολικής ηλικίας:

> *«Τα κράτη μέλη θα πρέπει να εξαλείψουν τα αντικίνητρα στη συμμετοχή των γυναικών στην εργασία και να επιδιώξουν, λαμβάνοντας υπόψη τη ζήτηση για βρεφονηπιακή φροντίδα και σύμφωνα με τα εθνικά συστήματα, την παροχή, έως το 2010, βρεφονηπιακής φροντίδας*
>
> - *για το 90% τουλάχιστον των παιδιών μεταξύ της ηλικίας των τριών ετών και της ηλικίας υποχρεωτικής σχολικής φοίτησης, και*
> - *για το 33% τουλάχιστον των παιδιών ηλικίας κάτω των τριών ετών.»*

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ζήτησε να επιτευχθούν οι στόχοι αυτοί μέχρι το 2010. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, στην έκθεση που υπέβαλε το 2013 σχετικά με την εξέλιξη της κατάστασης στο θέμα αυτό, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι εν λόγω στόχοι δεν είχαν επιτευχθεί για καμία κατηγορία παιδιών, δηλαδή ούτε για τα παιδιά ηλικίας από 0 έως 3 ετών ούτε για τα παιδιά ηλικίας από 3 ετών έως την ηλικία υποχρεωτικής σχολικής φοίτησης[10].

---

[6] Eurostat, Έρευνα για το εργατικό δυναμικό, 2016.

[7] Eurofound (2016), The gender employment gap: challenges and solutions (Το χάσμα μεταξύ των φύλων στην αγορά εργασίας: Προκλήσεις και λύσεις).

[8] Συμπεράσματα της Προεδρίας, Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Βαρκελώνης, 15-16 Μαρτίου 2002, διαθέσιμο στη διεύθυνση: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/71025.pdf.

[9] Η αναφορά στη «φροντίδα», στην «παιδική φροντίδα» και στην «επίσημη παιδική φροντίδα» στους στόχους της Βαρκελώνης περιλαμβάνει την εκπαίδευση, στον βαθμό που στα παιδιά παρέχεται φροντίδα όχι μόνο στις εγκαταστάσεις παιδικής φροντίδας αλλά και στα σχολεία προσχολικής εκπαίδευσης πριν από την ηλικία υποχρεωτικής σχολικής φοίτησης. Οι εγκαταστάσεις παιδικής φροντίδας για παιδιά ηλικίας μικρότερης από την ηλικία υποχρεωτικής σχολικής φοίτησης περιλαμβάνουν βρεφονηπιακούς σταθμούς ημερήσιας φροντίδας και άλλα κέντρα ημερήσιας φροντίδας, όπως οικογενειακή ημερήσια φροντίδα, επαγγελματίες πιστοποιημένους παιδοκόμους που παρέχουν φροντίδα στο σπίτι του παιδιού ή του παιδοκόμου, προσχολική εκπαίδευση ή ισοδύναμη υποχρεωτική σχολική εκπαίδευση και υπηρεσίες με βάση το κέντρο παιδικής φροντίδας εκτός σχολικών ωρών. Οι όροι «προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα» και «προσχολική εκπαίδευση» χρησιμοποιούνται ως συνώνυμοι όροι στην παρούσα έκθεση.

[10] Στην παρούσα έκθεση, για να τηρηθεί η ορολογία που χρησιμοποιείται στα συμπεράσματα του Συμβουλίου της Βαρκελώνης, ως ηλικία υποχρεωτικής σχολικής φοίτησης νοείται η ηλικία στην οποία τα παιδιά αρχίζουν την υποχρεωτική πρωτοβάθμια εκπαίδευση, δηλαδή, στις περισσότερες χώρες, η ηλικία των 6 περίπου ετών.

Το 2013 η έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με τους στόχους της Βαρκελώνης[11] ανέφερε ότι, παρόλο που σημειώθηκε πρόοδος από το 2002, η παροχή παιδικής φροντίδας εξακολουθούσε να υστερεί σε σχέση με τους στόχους της Βαρκελώνης και ότι απαιτούνταν σημαντικές βελτιώσεις για την επίτευξη ικανοποιητικού επιπέδου διαθεσιμότητας, ιδίως για τα παιδιά ηλικίας κάτω των τριών ετών:

- Μόνο 6 κράτη μέλη της ΕΕ μπόρεσαν να επιτύχουν τους στόχους και για τις δύο ηλικιακές κατηγορίες (0-3 ετών, από 3 ετών έως την ηλικία υποχρεωτικής σχολικής φοίτησης) το 2010-2011[12].
- 3 κράτη μέλη πέτυχαν μόνο τον στόχο για τα παιδιά ηλικίας από 3 ετών έως την ηλικία υποχρεωτικής σχολικής φοίτησης[13].
- 4 κράτη μέλη πέτυχαν μόνο τον στόχο για τα παιδιά ηλικίας από 0 έως 3 ετών[14].

Η έκθεση της Επιτροπής επικεντρώθηκε όχι μόνο στη διαθεσιμότητα παιδικής φροντίδας, αλλά συμπεριέλαβε επίσης και αξιολόγηση της προσβασιμότητας, της οικονομικής προσιτότητας και της ποιότητας της διαθέσιμης παιδικής φροντίδας.

Πράγματι, η πλήρης συμμετοχή των γυναικών στην αγορά εργασίας απαιτεί παιδική φροντίδα πλήρους χρονικής κάλυψης, που να ικανοποιεί τη σχετική ζήτηση κατά τη διάρκεια των ωρών εργασίας των γονέων και των σχολικών διακοπών. Επιπλέον, η παιδική φροντίδα αποτελεί πραγματική επιλογή μόνο αν οι εργαζόμενες γυναίκες μπορούν να αντεπεξέλθουν σ' αυτήν οικονομικά και αν έχουν επαρκή εμπιστοσύνη στην υψηλή ποιότητά της.

Για τους λόγους αυτούς, οι γενικοί και οι επιμέρους στόχοι της Βαρκελώνης επαναδιατυπώθηκαν στο Ευρωπαϊκό Σύμφωνο για την Ισότητα των Φύλων (2011-2020) και αναφέρονται επίσης στη στρατηγική «Ευρώπη 2020».

Εκτός από την τακτική παρακολούθηση της υλοποίησης των στόχων της Βαρκελώνης, η διαθεσιμότητα οικονομικά προσιτής και υψηλής ποιότητας παιδικής φροντίδας παρακολουθείται, ως βασικό στοιχείο για την αύξηση της συμμετοχής των γυναικών στην αγορά εργασίας, και στο πλαίσιο της διαδικασίας του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου. Πρόκειται για το ετήσιο πλαίσιο οικονομικής διακυβέρνησης της ΕΕ, που αποσκοπεί στην παρακολούθηση, την πρόληψη και τη διόρθωση προβληματικών οικονομικών τάσεων[15].

Στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων, η Επιτροπή ενέκρινε, στις 26 Απριλίου 2017, την πρωτοβουλία για την ισορροπία μεταξύ επαγγελματικής και προσωπικής ζωής, ένα σύνολο νομοθετικών και μη νομοθετικών μέτρων που εκσυγχρονίζουν τα ισχύοντα νομικά και πολιτικά πλαίσια όσον αφορά τη χορήγηση αδειών για οικογενειακούς λόγους[16], τις ευέλικτες ρυθμίσεις εργασίας και τις επίσημες υπηρεσίες φροντίδας και αντιμετωπίζουν τα οικονομικά αντικίνητρα που αποθαρρύνουν τα άτομα που αποτελούν το δεύτερο ενεργό μέλος του ζευγαριού από το να εργάζονται. Η βελτίωση της ποιότητας, της οικονομικής προσιτότητας και της προσβασιμότητας της παιδικής φροντίδας αποτελεί σημαντικό μέρος αυτής της πρωτοβουλίας, η οποία υλοποιείται με την τακτική παρακολούθηση των στόχων, τη βελτίωση της συλλογής δεδομένων και την προώθηση της χρήσης των ευρωπαϊκών διαρθρωτικών και επανδυτικών ταμείων για επενδύσεις στην κοινωνική

[11] Ευρωπαϊκή Επιτροπή, στόχοι της Βαρκελώνης (2013), διαθέσιμο στη διεύθυνση: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/130531_barcelona_en_0.pdf.

[12] Βέλγιο, Δανία, Γαλλία, Σουηδία, Σλοβενία και Ηνωμένο Βασίλειο.

[13] Γερμανία, Ιταλία και Εσθονία.

14 Λουξεμβούργο, Κάτω Χώρες, Ισπανία και Πορτογαλία.

[15] Το 2017, 6 χώρες έλαβαν ειδική σύσταση για την αντιμετώπιση θεμάτων που σχετίζονται με την παιδική φροντίδα στο πλαίσιο των εμποδίων που παρακωλύουν τη συμμετοχή των γυναικών στην εργασία. Το 2018 η παιδική φροντίδα τονίστηκε ως σημείο προσοχής σε 17 εκθέσεις χωρών, με εστίαση σε συγκεκριμένες πτυχές για κάθε χώρα, όπως τη διαθεσιμότητα, την οικονομική προσιτότητα, την πρόσβαση στην παιδική φροντίδα και τη συμμετοχή των γυναικών στην απασχόληση.

[16] Η οικογενειακή άδεια περιλαμβάνει την άδεια μητρότητας, την άδεια πατρότητας, τη γονική άδεια και την άδεια φροντίδας.

υποδομή[17].

Οι οικονομικά προσιτές και υψηλής ποιότητας υπηρεσίες παιδικής φροντίδας όχι μόνο διευκολύνουν τον συνδυασμό επαγγελματικής και οικογενειακής ζωής, προάγοντας έτσι τη συμμετοχή των γυναικών στην αγορά εργασίας και ενισχύοντας την ισότητα των φύλων. Συμβάλλουν επίσης στην κοινωνικοοικονομική ένταξη των παιδιών και την ανάπτυξη των δεξιοτήτων τους από μικρή ηλικία[18].

Η σύσταση την οποία υπέβαλε η Επιτροπή το 2013 με θέμα «Επένδυση στα παιδιά: Σπάζοντας τον κύκλο της μειονεξίας»[19], και η οποία εγκρίθηκε από το Συμβούλιο τον Νοέμβριο του 2013, παροτρύνει τα κράτη μέλη να επενδύσουν περισσότερο σε πολιτικές για τα παιδιά, με στόχο την ενίσχυση των δικαιωμάτων τους, τη μείωση της παιδικής φτώχειας και τη βελτίωση της ευημερίας των παιδιών. Η σύσταση εντάσσεται σε μια πολύ ευρύτερη «δέσμη κοινωνικών επενδύσεων», που παρέχει στα κράτη μέλη πολιτική καθοδήγηση για κοινωνικές επενδύσεις με προσέγγιση κύκλου ζωής. Η σύσταση υπογραμμίζει ότι υπάρχουν πολλά στοιχεία που δείχνουν ότι τα μειονεκτούντα παιδιά που έχουν λάβει υπηρεσίες παιδικής φροντίδας είναι λιγότερο πιθανό να εγκαταλείψουν τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και να έρθουν αντιμέτωπα με την ανεργία, αποφεύγοντας έτσι διάφορα άλλα κοινωνικά προβλήματα.

Επιπλέον, το Συμβούλιο Παιδείας ενέκρινε, το 2009, στόχους εκπαίδευσης και κατάρτισης στο πλαίσιο του στρατηγικού πλαισίου για την εκπαίδευση και την κατάρτιση 2020 (ΕΚ2020)[20], περιλαμβανομένου ενός στόχου για τα παιδιά ηλικίας μεταξύ 4 ετών και ηλικίας υποχρεωτικής σχολικής φοίτησης[21]. Σύμφωνα με τον στόχο αυτόν, τουλάχιστον το 95% των παιδιών ηλικίας από 4 ετών έως την ηλικία έναρξης της υποχρεωτικής σχολικής φοίτησης θα πρέπει να συμμετέχουν στην προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα[22]. Ο στόχος του ΕΚ2020 είναι η βελτίωση των εθνικών συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης, ούτως ώστε να καταστεί η ΕΕ η ανταγωνιστικότερη και δυναμικότερη οικονομία της γνώσης στον κόσμο.

Πέραν των στόχων της Βαρκελώνης, η Επιτροπή παρακολουθεί τακτικά την εφαρμογή των στόχων για την εκπαίδευση και την κατάρτιση που περιλαμβάνονται στο ΕΚ2020, συμπεριλαμβανομένου του στόχου για τα παιδιά ηλικίας από 4 ετών έως την ηλικία υποχρεωτικής σχολικής φοίτησης[23]. Το 2017 διαπίστωσε ότι κατά μέσο όρο το 94,8% των παιδιών συμμετείχαν σε προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Συνεπώς, ο στόχος του ΕΚ2020 μπορεί να θεωρηθεί ότι έχει γενικά επιτευχθεί. Υπό το φως αυτής της διαπίστωσης, η Επιτροπή εξήγγειλε, στην προαναφερθείσα ανακοίνωση για την ισορροπία μεταξύ επαγγελματικής και προσωπικής ζωής, την αναθεώρηση του υφιστάμενου στόχου ΕΚ2020. Αυτό το επιβεβαίωσε στην ανακοίνωση που εξέδωσε στις 17 Νοεμβρίου 2017 σχετικά με την ενίσχυση της ευρωπαϊκής ταυτότητας[24], όπου επισήμανε ότι ο στόχος

[17] Βλέπε την ανακοίνωση της Επιτροπής με τίτλο «Μια πρωτοβουλία για τη στήριξη της ισορροπίας μεταξύ επαγγελματικής και προσωπικής ζωής για τους γονείς και τους φροντιστές», COM(2017) 252 final της 26.4.2017.

[18] Στοιχεία σχετικά με τη σημασία που έχει η παιδική φροντίδα υψηλής ποιότητας παρέχονται επίσης από πολλά ερευνητικά έργα που χρηματοδοτούνται στο πλαίσιο του 7ου προγράμματος-πλαισίου έρευνας της ΕΕ και της κοινωνικής πρόκλησης 6 του προγράμματος «Ορίζων 2020» (Η Ευρώπη σε έναν μεταβαλλόμενο κόσμο — πολυδεκτικές, καινοτόμες και στοχαστικές κοινωνίες). Τα εν λόγω έργα εξετάζουν τον ρόλο της προσχολικής εκπαίδευσης και φροντίδας όσον αφορά τις ανισότητες, τη φτώχεια και την ευημερία και ανάπτυξη των παιδιών, καθώς και την επιλογή διαφορετικών δυνατοτήτων παιδικής φροντίδας, λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαιτερότητες των οικογενειών (κοινωνικοοικονομικές, πολιτισμικές) και τα διαφορετικά θεσμικά πλαίσια.

[19] Βλ. SWD(2017) 258 final.

[20] Στρατηγικό πλαίσιο για την εκπαίδευση και την κατάρτιση 2020 (ΕΚ2020), ΕΕ 2009/C 119/02.

[21] Στο στρατηγικό πλαίσιο για την εκπαίδευση και την κατάρτιση 2020 (ΕΚ2020), ως ηλικία υποχρεωτικής σχολικής φοίτησης νοείται η ηλικία στην οποία τα παιδιά αρχίζουν την υποχρεωτική πρωτοβάθμια εκπαίδευση.

[22] Ο όρος «προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα», που χρησιμοποιείται στο στρατηγικό πλαίσιο για την εκπαίδευση και την κατάρτιση, χρησιμοποιείται στην παρούσα έκθεση ως συνώνυμος με τον όρο «παιδική φροντίδα», ο οποίος χρησιμοποιείται στους στόχους της Βαρκελώνης.

[23] Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2017), Παρακολούθηση της εκπαίδευσης και της κατάρτισης 2017, διαθέσιμο στη διεύθυνση: https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/monitor2017_el.pdf.

[24] Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την ΕΟΚΕ και την ΕτΠ για την ενίσχυση της ευρωπαϊκής ταυτότητας μέσω της εκπαίδευσης και του πολιτισμού — η συμβολή της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στη συνάντηση των ηγετών του Γκέτεμποργκ στις 17 Νοεμβρίου 2017, COM(2017) 673 final.

του 95% θα μπορούσε να επεκταθεί και στα παιδιά ηλικίας από 3 ετών μέχρι την ηλικία υποχρεωτικής σχολικής φοίτησης. Η αναθεώρηση αυτή θα συνεπαγόταν αύξηση του υφιστάμενου στόχου της Βαρκελώνης για τα παιδιά ηλικίας μεταξύ 3 ετών και ηλικίας υποχρεωτικής σχολικής φοίτησης κατά 5%. Επιπλέον, η Επιτροπή δεσμεύτηκε να εξετάσει την ποιότητα των συστημάτων παιδικής φροντίδας.

Τον Μάιο του 2018 η Επιτροπή, στο πλαίσιο της δέσμης μέτρων «Στόχοι για την εκπαίδευση»[25], υπέβαλε πρόταση σύστασης του Συμβουλίου για συστήματα προσχολικής εκπαίδευσης και φροντίδας υψηλής ποιότητας, συνοδευόμενη από έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής. Στόχος αυτής της πρότασης είναι να ενθαρρύνει και να στηρίξει τα κράτη μέλη στις προσπάθειές τους να βελτιώσουν την πρόσβαση και την ποιότητα των δικών τους συστημάτων προσχολικής εκπαίδευσης και φροντίδας. Το βασικό σκεπτικό είναι ότι τα πρώτα χρόνια της ζωής ενός ανθρώπου είναι τα πιο καθοριστικά για την ανάπτυξη των βασικών δεξιοτήτων και των μαθησιακών ικανοτήτων που μπορούν να ασκήσουν ισχυρή επίδραση και να επηρεάσουν αργότερα σε μεγάλο βαθμό τις προοπτικές εκπαίδευσης και απασχόλησής του, καθώς επίσης τα γενικότερα επιτεύγματα και την ικανοποίηση που αντλεί κάποιος από τη ζωή του.

Ο ευρωπαϊκός πυλώνας των κοινωνικών δικαιωμάτων, ο οποίος εγκρίθηκε από τα κράτη μέλη στις 17 Νοεμβρίου 2017, επιβεβαίωσε τη σημασία των επίσημων δομών παιδικής φροντίδας. Ο «κοινωνικός πίνακας αποτελεσμάτων», που συνοδεύει τον πυλώνα, παρακολουθεί την εφαρμογή της αρχής 11 του πυλώνα, η οποία αφορά την παιδική φροντίδα, ιδίως για τα παιδιά κάτω των 3 ετών.

Όλα τα παραπάνω δείχνουν ότι η πρόσβαση σε οικονομικά προσιτή και υψηλής ποιότητας προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα εξυπηρετεί τρεις κύριους σκοπούς:

- να ενισχυθούν οι δυνατότητες ένταξης των γυναικών με παιδιά στην αγορά εργασίας·
- να αναπτυχθούν οι γνωστικές και κοινωνικές ικανότητες των παιδιών προσχολικής ηλικίας·
- να ενισχυθεί η κοινωνική ένταξη των παιδιών από μειονεκτούντα περιβάλλοντα[26].

Στόχος της παρούσας έκθεσης είναι να αξιολογήσει, στο πλαίσιο της υλοποίησης της ανακοίνωσης της Επιτροπής για την υποστήριξη της ισορροπίας μεταξύ επαγγελματικής και προσωπικής ζωής των εργαζομένων γονέων και των φροντιστών, πόσο έχουν προχωρήσει τα κράτη μέλη προς την κατεύθυνση της υλοποίησης των στόχων της Βαρκελώνης μετά την έκθεση του 2013. Η αξιολόγηση αυτή, μαζί με τη διαπίστωση ότι ο στόχος του ΕΚ2020 έχει γενικά επιτευχθεί, δείχνουν ότι ήρθε ίσως η ώρα για να εξεταστεί το ενδεχόμενο μιας συνολικής συνεκτικής αναθεώρησης όλων των στόχων για τα παιδιά ηλικίας από 0 ετών έως την ηλικία υποχρεωτικής σχολικής φοίτησης.

[25] Πρόταση της Επιτροπής για σύσταση του Συμβουλίου για συστήματα προσχολικής εκπαίδευσης και φροντίδας υψηλής ποιότητας.
[26] Taking stock of the 2013 Recommendation on "Investing in children: breaking the cycle of disadvantage", SWD(2017) 258 final.

2. Η σημασία της επίσημης παιδικής φροντίδας για την αύξηση της συμμετοχής των γυναικών στην αγορά εργασίας

Αν και η συμμετοχή των γυναικών στην αγορά εργασίας έχει αυξηθεί, ωστόσο εξακολουθεί να υπάρχει χάσμα απασχόλησης μεταξύ της συμμετοχής των γυναικών και των ανδρών στην αγορά εργασίας σε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ. Για την ΕΕ των 28, το χάσμα βρίσκεται στις 11,6 ποσοστιαίες μονάδες και στις 18,2 ποσοστιαίες μονάδες σε ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης. Η Λιθουανία έχει το χαμηλότερο χάσμα (2%) και η Μάλτα το υψηλότερο (27%).

[Διάγραμμα 1: Ποσοστό απασχόλησης γυναικών και ανδρών ηλικίας 15-64 ετών, 2016, %]

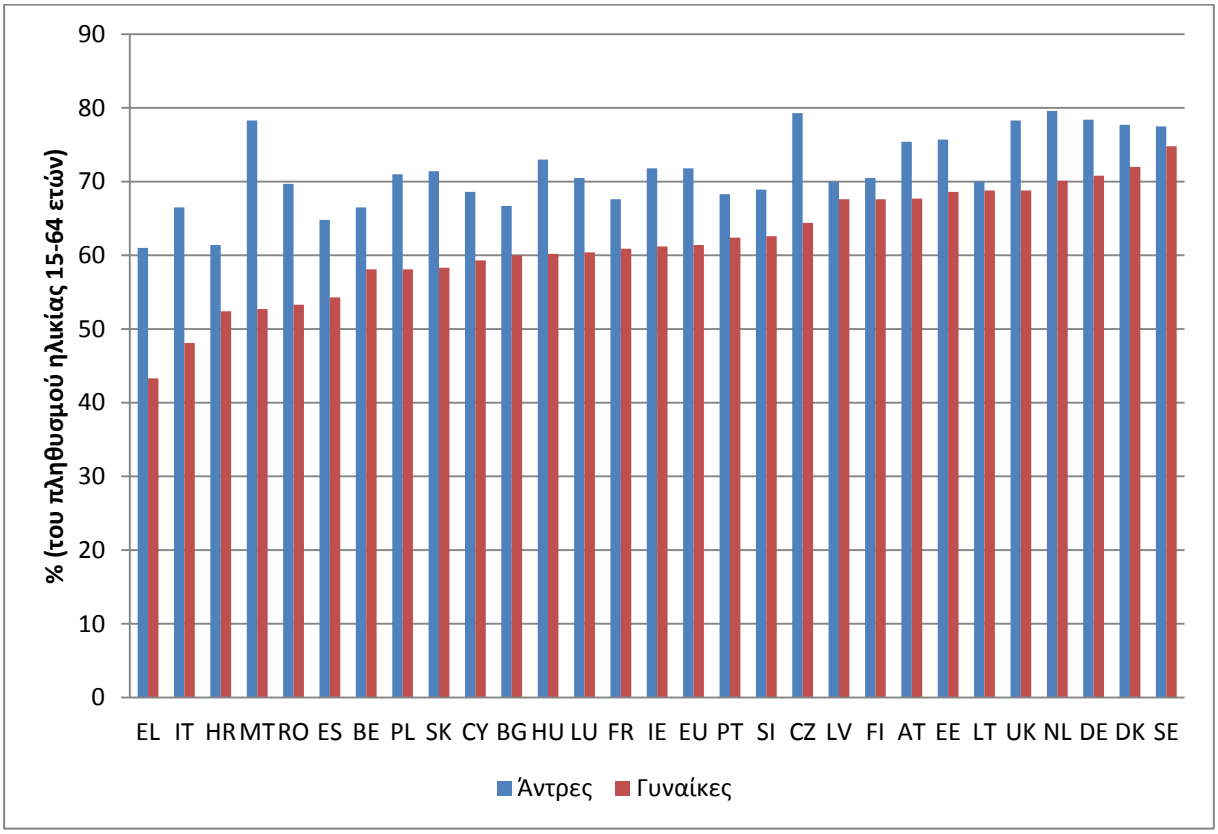

Πηγή: ΕΕΔ 2016

Το χάσμα απασχόλησης μεταξύ των δύο φύλων συνδέεται στενά με τις ευθύνες φροντίδας.

Αν και στα περισσότερα κράτη μέλη το μοντέλο διπλού εισοδήματος (και οι δύο σύζυγοι εργάζονται με πλήρη απασχόληση) ή το τροποποιημένο μοντέλο συμβολής στα εισοδήματα του νοικοκυριού (ο ένας σύζυγος εργάζεται με μερική απασχόληση και ο άλλος με πλήρη) αντικατέστησαν το μοντέλο του άνδρα ως μοναδικού εισφέροντος στο εισόδημα του νοικοκυριού, ωστόσο η διαφορά μεταξύ των δύο φύλων όσον αφορά την αεργία και τη μερική απασχόληση παραμένει σημαντική: το 31% των γυναικών εργάζονται με μερική απασχόληση, σε σύγκριση με το 8% των ανδρών. Οι Κάτω Χώρες έχουν το υψηλότερο ποσοστό μερικής απασχόλησης: το 73,5% των γυναικών και το 26,2% των ανδρών εργάζονται με μερική απασχόληση.

Οι διαφορές μεταξύ των κρατών μελών είναι πολύ εντυπωσιακές, αν εξετάσει κανείς τους λόγους για τους οποίους οι γυναίκες αποχωρούν από την αγορά εργασίας ή εργάζονται με μερική απασχόληση (διαγράμματα 1 και 2). Πράγματι, πάνω από το 10% των γυναικών στη Μάλτα, την Ιρλανδία, την Κύπρο, τη Ρουμανία, την Πολωνία, την Ιταλία, την Ισπανία, την Κροατία και τη Βουλγαρία είναι μη ενεργές λόγω των προσωπικών ή οικογενειακών ευθυνών τους, κυρίως για τη φροντίδα παιδιών ή

εξαρτώμενων ενηλίκων. Επιπλέον, πάνω από το 10% των γυναικών εργάζονται με μερική απασχόληση στις Κάτω Χώρες, την Αυστρία, το Ηνωμένο Βασίλειο, τη Γερμανία, το Βέλγιο, το Λουξεμβούργο και την Ιρλανδία λόγω ευθυνών φροντίδας (διάγραμμα 3 κατωτέρω).

[Διάγραμμα 2: Αεργία λόγω προσωπικών και οικογενειακών ευθυνών (φροντίδα παιδιών ή άλλων εξαρτώμενων ενηλίκων και άλλες οικογενειακές ή προσωπικές ευθύνες), γυναίκες, %]

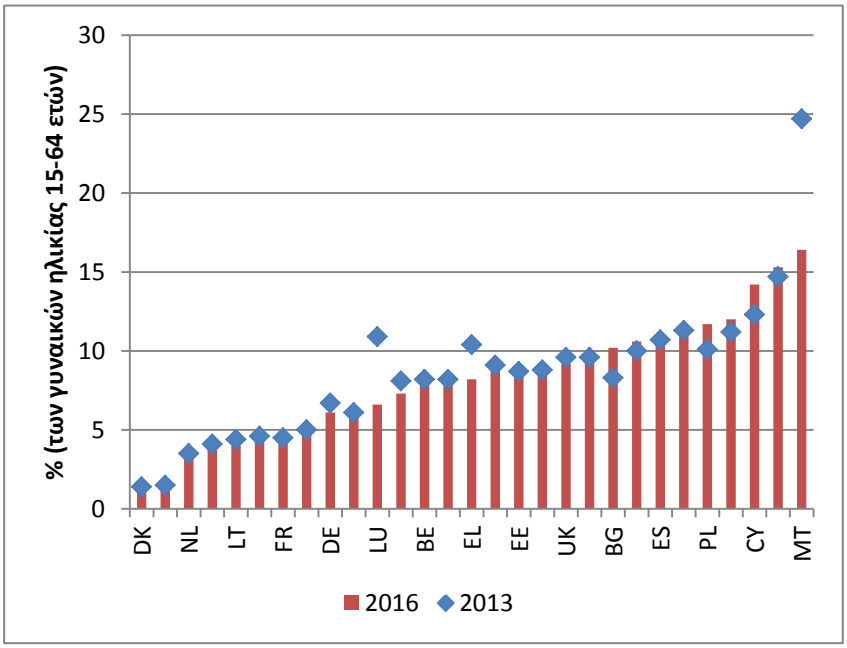

Πηγή: ΕΕΔ 2006-2013

[Διάγραμμα 3: Εργασία μερικής απασχόλησης λόγω προσωπικών και οικογενειακών ευθυνών (φροντίδα παιδιών και άλλων εξαρτώμενων ενηλίκων και άλλες οικογενειακές ή προσωπικές ευθύνες), γυναίκες, %]

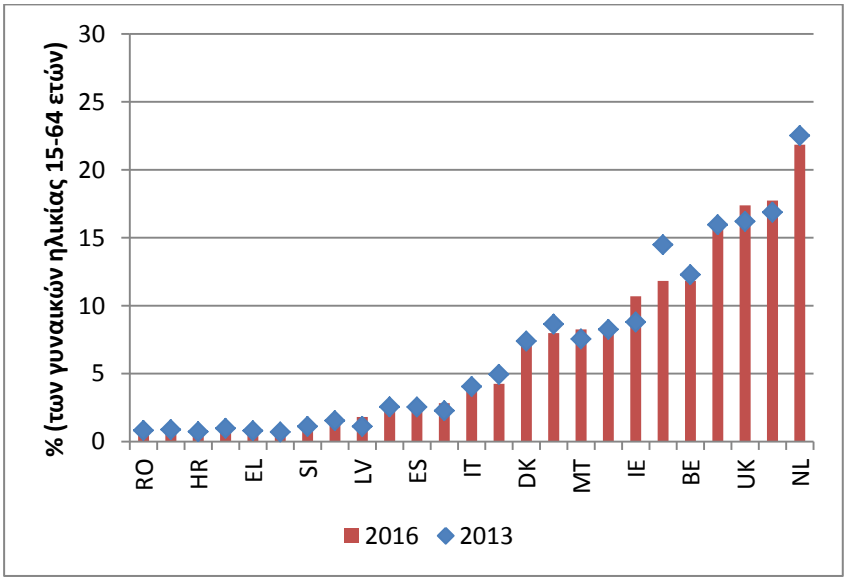

Πηγή: ΕΕΔ 2016

Μια πιο προσεκτική ματιά στους υποκείμενους λόγους της αεργίας και της εργασίας μερικής απασχόλησης δείχνει ότι περίπου το 20% των ατόμων με ευθύνες φροντίδας είναι μη ενεργά ή εργάζονται με μερική απασχόληση λόγω έλλειψης υποδομών φροντίδας. Το σχετικό ποσοστό παρουσιάζει διακυμάνσεις: το ποσοστό των ατόμων που είτε είναι μη ενεργά είτε εργάζονται με μερική απασχόληση υπερβαίνει το 80% στη Ρουμανία και τη Λετονία και το 30% στην Κροατία, την Κύπρο, την Ελλάδα, την Ισπανία, την Ιρλανδία, την Πορτογαλία, τη Λιθουανία, την Ουγγαρία, τη

Σλοβενία και την Πολωνία, αλλά είναι χαμηλότερο από το 10% στην Ολλανδία, τη Φινλανδία και τη Σουηδία.

[Διάγραμμα 4: Μη ενεργές γυναίκες και γυναίκες που εργάζονται με μερική απασχόληση λόγω ευθυνών φροντίδας και οι οποίες αναφέρουν έλλειψη κατάλληλων υπηρεσιών φροντίδας, %]

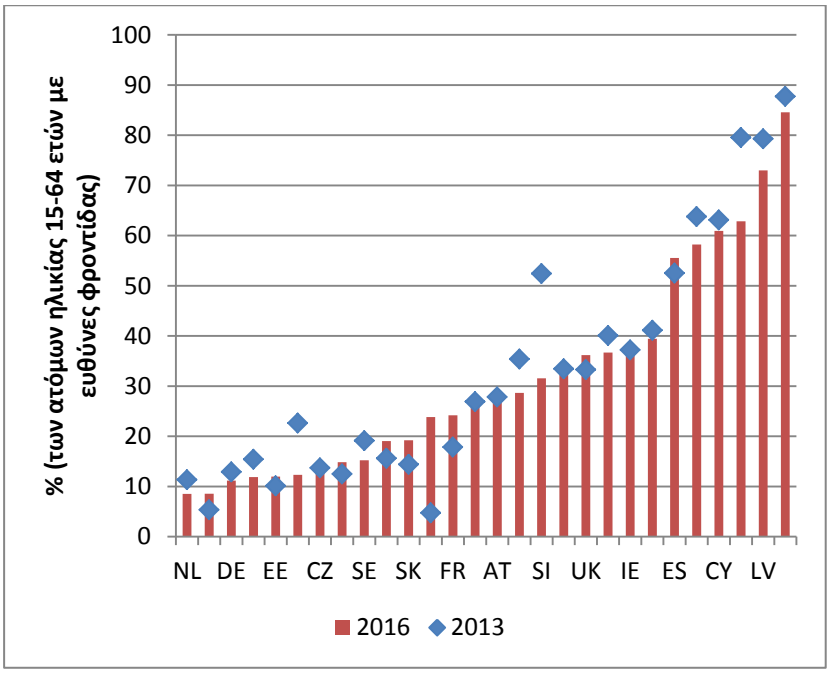

Πηγή: ΕΕΔ 2006-2013

Η ανεπαρκής υποδομή παιδικής φροντίδας επηρεάζει τη συμμετοχή των γυναικών στην αγορά εργασίας. Ο αρνητικός αντίκτυπος της γονικής ιδιότητας στην απασχόληση των γυναικών αναγνωρίστηκε ως σημαντική πρόκληση στην Ουγγαρία, την Τσεχική Δημοκρατία, τη Σλοβακία, την Εσθονία, τη Γερμανία, τη Φινλανδία και το Ηνωμένο Βασίλειο[27].

[Διάγραμμα 5: Επιπτώσεις της γονικής ιδιότητας στην απασχόληση των γυναικών, %]

[27] Βλέπε σχετικές κατά χώρα εκθέσεις 2017 στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου, διαθέσιμες στη διεύθυνση: https://ec.europa.eu/info/publications/2017-european-semester-country-reports_en.

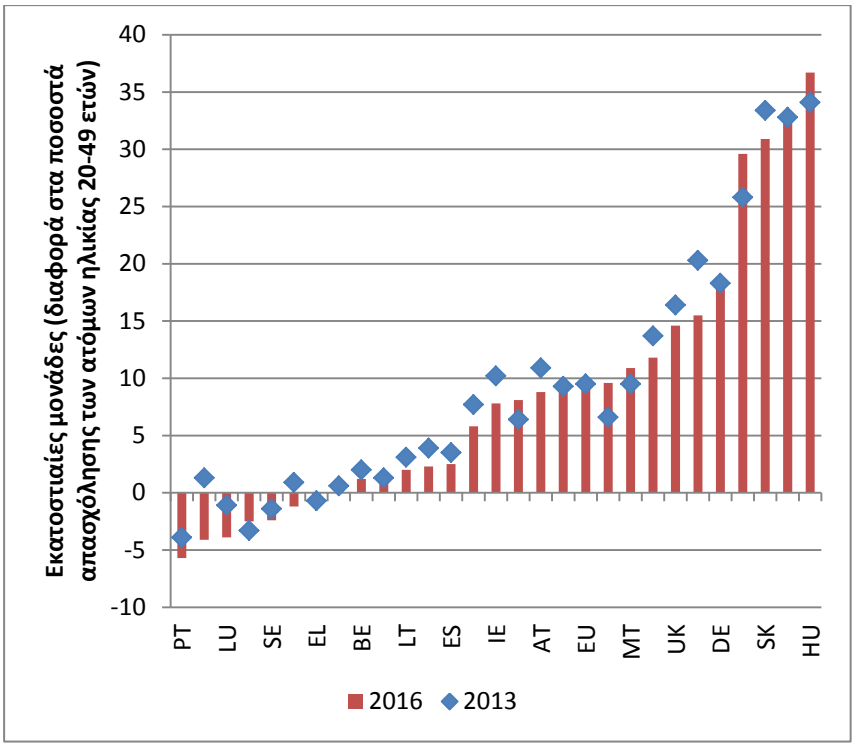

Πηγή: ΕΕΔ 2006-2013

Η χαμηλότερη συμμετοχή των γυναικών στην αγορά εργασίας και η έλλειψη επίσημων υποδομών παιδικής φροντίδας συνδέονται επίσης με την παραδοσιακή αντίληψη για τον ρόλο των γυναικών στην κοινωνία. Σχεδόν τα τρία τέταρτα των Ευρωπαίων πολιτών επιβεβαιώνουν ότι οι γυναίκες αφιερώνουν περισσότερο χρόνο από τους άνδρες σε οικοκυρικές εργασίες και σε δραστηριότητες φροντίδας. Το γεγονός αυτό οφείλεται συχνά σε κοινωνικά πρότυπα που αποδίδουν στις γυναίκες τον ρόλο των κύριων φροντιστών των παιδιών και του οικογενειακού νοικοκυριού. Σε πρόσφατη έρευνα του Ευρωβαρόμετρου, πάνω από 4 στους 10 Ευρωπαίους (44%) πιστεύουν ότι ο σημαντικότερος ρόλος της γυναίκας είναι να φροντίζει το σπίτι και την οικογένειά της. Στο ένα τρίτο των κρατών μελών της ΕΕ, το ποσοστό αυτό είναι ακόμη και 70% ή υψηλότερο[28]. Σχεδόν τα τρία τέταρτα αναφέρουν ότι οι γυναίκες αφιερώνουν περισσότερο χρόνο απ' ό,τι οι άνδρες σε δραστηριότητες νοικοκυριού και φροντίδας. Το 22% πιστεύει ότι οι άνδρες και οι γυναίκες αφιερώνουν ίσο χρόνο σ' αυτές τις δραστηριότητες. Ωστόσο, υπάρχει μια αργή αλλαγή μεταξύ των γενεών. Τα άτομα μικρότερης ηλικίας δηλώνουν, σε ελαφρώς υψηλότερο ποσοστό, ότι οι άνδρες και οι γυναίκες αφιερώνουν ίσο χρόνο σε δραστηριότητες νοικοκυριού και φροντίδας: αυτό συμβαίνει με το 26% των απαντησάντων ηλικίας μεταξύ 15 και 24 ετών, σε σύγκριση με το 21% των απαντησάντων ηλικίας 40 ετών και άνω.

[Διάγραμμα 6: Ποια από τις παρακάτω δηλώσεις σχετικά με το μερίδιο των οικιακών εργασιών και των δραστηριοτήτων φροντίδας στα νοικοκυριά πιστεύετε ότι ισχύει σήμερα σήμερα; (% - ΕΕ)]

[28] Ειδικό Ευρωβαρόμετρο 465 (2017), Ισότητα των φύλων 2017, [EBS 465], διαθέσιμο στη διεύθυνση: http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/instruments/SPECIAL/surveyKy/2154.

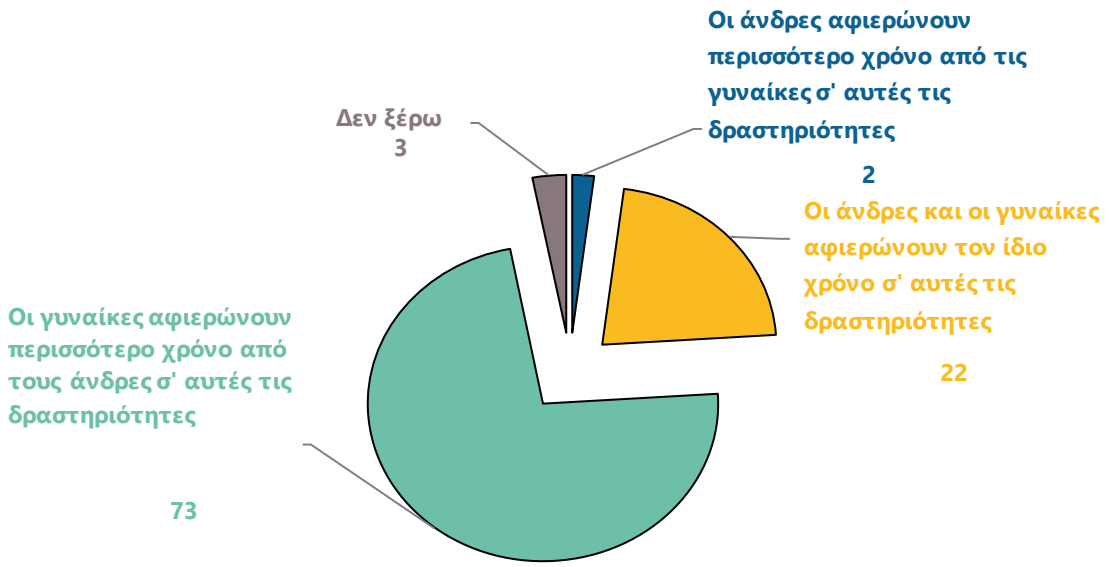

Πηγή: Ειδικό Ευρωβαρόμετρο 465 (2017)

Η έρευνα αυτή δείχνει ότι πρέπει να γίνει ακόμη πολλή δουλειά σε όλα τα κράτη μέλη. Ο δείκτης ισότητας των φύλων που δημοσιεύτηκε από το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο για την Ισότητα των Φύλων (EIGE) το 2017 υπογράμμισε ότι, σε σύγκριση με 10 χρόνια πριν, 12 χώρες έχουν οπισθοδρομήσει όσον αφορά την ισορροπία μεταξύ των δύο φύλων στον χρόνο που αφιερώνεται στη φροντίδα, τις οικιακές εργασίες και τις κοινωνικές δραστηριότητες. Μόνο ένας στους τρεις άνδρες ασχολείται καθημερινά με το μαγείρεμα και τις οικιακές εργασίες, ενώ οι περισσότερες γυναίκες το κάνουν κάθε μέρα (79%). Με μέση βαθμολογία 66,2 για την ισότητα των φύλων, η ΕΕ εξακολουθεί να απέχει πολύ από την επίτευξη μιας κοινωνίας με ισορροπία μεταξύ των φύλων[29].

Οι ευθύνες φροντίδας κατανέμονται επίσης άνισα μεταξύ των γυναικών και των ανδρών που εργάζονται με μισθωτή απασχόληση. Η έρευνα του 2015 για τις συνθήκες εργασίας δείχνει ότι στα νοικοκυριά στα οποία το μικρότερο παιδί είναι κάτω των 7 ετών, οι γυναίκες αφιερώνουν κατά μέσο όρο 32 ώρες εβδομαδιαίως για αμειβόμενη εργασία και 39 ώρες για μη αμειβόμενη εργασία, ενώ οι άνδρες αφιερώνουν 41 ώρες εβδομαδιαίως για αμειβόμενη και 19 ώρες για μη αμειβόμενη εργασία[30]. Ενώ τόσο οι άνδρες όσο και οι γυναίκες αυξάνουν τον μη αμειβόμενο χρόνο εργασίας τους όταν έχουν παιδιά, η αναλογία της οικιακής εργασίας που κάνει και της φροντίδας που παρέχει ο καθένας εξακολουθεί να μην είναι καθόλου ίση. Αυτό ισχύει για όλη τη διάρκεια της ζωής, συμπεριλαμβανομένης και της περιόδου προς το τέλος της επαγγελματικής ζωής. Κατά συνέπεια, η κατάσταση της επαγγελματικής ζωής των γυναικών είναι πιθανότερο να επηρεάζεται από τις ευθύνες αυτές.

Ο άνισος ρόλος των γυναικών ως φροντιστών ενισχύεται από την ανεπαρκή παροχή προσβάσιμης και οικονομικά προσιτής παιδικής φροντίδας υψηλής ποιότητας για τα παιδιά ηλικίας κάτω των 3 ετών. Η COFACE[31], ευρωπαϊκή ΜΚΟ για τις οικογενειακές οργανώσεις, υπογραμμίζει τη σημασία του γεγονότος αυτού και προτείνει τρεις τρόπους που μπορούν να βοηθήσουν τις γυναίκες να

[29] Τα τελευταία 10 χρόνια, η βαθμολογία έχει αυξηθεί μόνο κατά 4 μονάδες. Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο για την Ισότητα των Φύλων (EIGE) (2017), Gender Equality Index 2017 – Measuring gender equality in the European Union 2005-2015 Report, διαθέσιμο στη διεύθυνση: http://eige.europa.eu/rdc/eige-publications/gender-equality-index-2017-measuring-gender-equality-european-union-2005-2015-report.

[30] Eurofound (2016), Sixth European Working Conditions Survey (Έκτη ευρωπαϊκή έρευνα για τις συνθήκες εργασίας), διαθέσιμη στη διεύθυνση: https://www.eurofound.europa.eu/surveys/european-working-conditions-surveys/sixth-european-working-conditions-survey-2015.

[31] COFACE (2017), *Who cares? A study on the challenges and needs of family carers in Europe*.

εξασφαλίσουν επιτυχημένο συνδυασμό επαγγελματικής και προσωπικής ζωής: (1) οικονομικούς πόρους που βοηθούν τους γονείς με διάφορους τρόπους· (2) φιλικές για την οικογένεια ρυθμίσεις εργασίας· (3) προσβάσιμες, υψηλής ποιότητας και οικονομικά προσιτές υπηρεσίες παιδικής φροντίδας.

Η έλλειψη διαθέσιμων εγκαταστάσεων παιδικής φροντίδας καθορίζει σε μεγάλο βαθμό το κατά πόσον οι γυναίκες με παιδιά μπορούν να συνεχίσουν να εργάζονται[32]. Πρόσφατη μελέτη του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) επιβεβαιώνει την καθοριστική σχέση μεταξύ της παιδικής φροντίδας και της συμμετοχής των γυναικών στην αγορά εργασίας:

> *«Η οικονομικά προσιτή και υψηλής ποιότητας ΠΕΦ, με επαρκή αριθμό ωρών εβδομαδιαίως, μπορεί να συμβάλει στην αύξηση της συμμετοχής των γυναικών στο εργατικό δυναμικό. Οι εργαζόμενοι γονείς, ιδίως οι μητέρες, είναι πιο πιθανό να εγκαταλείψουν την αγορά εργασίας ή να εργαστούν λιγότερες ώρες για να αναλάβουν καθήκοντα παιδικής φροντίδας, ειδικά όταν τα παιδιά είναι μικρά. Ως εκ τούτου, οι γυναίκες χρειάζονται υψηλής ποιότητας και οικονομικά προσιτή προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα για να μπορέσουν να επιστρέψουν στην εργασία με την πεποίθηση ότι παρέχεται στα παιδιά τους καλή φροντίδα και για να επιτευχθεί καλύτερη ισορροπία μεταξύ επαγγελματικής και προσωπικής ζωής»*[33].

Επομένως, οι υπηρεσίες που βοηθούν τους γονείς να επιτύχουν ισορροπία μεταξύ επαγγελματικής και προσωπικής ζωής διαδραματίζουν κρίσιμο ρόλο, παράλληλα με άλλα σημαντικά μέτρα, όπως οι ελκυστικές οικογενειακές άδειες και οι φιλικές προς την οικογένεια ρυθμίσεις εργασίας που προσαρμόζονται στην ιδιωτική κατάσταση των εργαζομένων, καθώς επίσης τα συστήματα φορολόγησης και παροχών που δεν λειτουργούν ως αντικίνητρα για την εργασία του δεύτερου μέλους του νοικοκυριού. Οι στόχοι της Βαρκελώνης στοχεύουν στη διάσπαση αυτού του αυτοδιαιωνιζόμενου κύκλου, που εμποδίζει τις γυναίκες να συμμετάσχουν στην αγορά εργασίας επί ίσοις όροις με τους άνδρες. Επιπλέον, οι φιλικές για την οικογένεια πολιτικές μπορούν επίσης να έχουν αντίκτυπο στην αντιστροφή της τάσης μείωσης των ποσοστών γεννήσεων παιδιών στην Ένωση.

3. Υλοποίηση του στόχου της Βαρκελώνης για παιδιά ηλικίας από 0 έως 3 ετών

Για πρώτη φορά από τότε που η ΕΕ άρχισε να παρακολουθεί την επίτευξη των στόχων παιδικής φροντίδας, ο στόχος για τα παιδιά ηλικίας από 0 έως 3 ετών έχει επιτευχθεί κατά μέσο όρο στην ΕΕ των 28. Το συνολικό ποσοστό που επιτεύχθηκε το 2016 ανέρχεται στο 32,9%.

Ωστόσο, υπάρχουν τεράστιες διαφορές μεταξύ των διαφόρων κρατών μελών, όπως δείχνει ο παρακάτω πίνακας σχετικά με την παροχή υποδομής παιδικής φροντίδας για παιδιά ηλικίας από 0 έως 3 ετών.

Ο στόχος του 33% επιτεύχθηκε άνετα σε 12 κράτη μέλη το 2016: τη Δανία, τις Κάτω Χώρες, τη Σουηδία, το Λουξεμβούργο, την Πορτογαλία, τη Γαλλία, το Βέλγιο, τη Σλοβενία, την Ισπανία, την Ιταλία, τη Γερμανία και τη Φινλανδία. Σε 7 κράτη μέλη της ΕΕ (Γερμανία, Φινλανδία, Ιταλία, Ισπανία, Σλοβενία, Βέλγιο και Γαλλία), ποσοστό μεταξύ 33% και 49% των παιδιών έχουν πρόσβαση στην παιδική φροντίδα (βλ. τα κελλιά με πράσινο χρώμα παρακάτω). Σε 5 κράτη μέλη της ΕΕ (Δανία, Κάτω Χώρες, Σουηδία, Λουξεμβούργο και Πορτογαλία) τουλάχιστον το 50% των παιδιών έχουν

[32] Η Esping-Andersen επισήμανε το 2009 ότι η έλλειψη υπηρεσιών που βοηθούν τις γυναίκες να επιτύχουν ισορροπία μεταξύ επαγγελματικής και προσωπικής ζωής θα οδηγούσε είτε σε «ισορροπία χαμηλής γονιμότητας χωρίς παιδιά» είτε σε «ισορροπία χαμηλού εισοδήματος-χαμηλής απασχόλησης». Οι De Heneu, Meulders και O'Dorchai (2010), οι οποίοι ανέλυσαν τις διάφορες δημόσιες πολιτικές που αφορούν τα ζευγάρια διπλού εισοδήματος με παιδιά σε 15 χώρες της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένης της παροχής παιδικής φροντίδας, της άδειας που σχετίζεται με τα παιδιά, των φορολογικών παροχών και των παροχών σε χρήμα, κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι η παροχή δημόσιων υπηρεσιών παιδικής φροντίδας είχε τον μεγαλύτερο αντίκτυπο στη συμμετοχή των γυναικών στην αγορά εργασίας. Το 2013 οι Ehrel και Guergoat-Larivière μελέτησαν τα αποτελέσματα των ατομικών και των θεσμικών παραγόντων στα ποσοστά απασχόλησης των γυναικών σε 22 κράτη μέλη της ΕΕ και διαπίστωσαν ότι η επίσημη παιδική φροντίδα (παιδοκόμοι ή δημόσια παιδική φροντίδα) και η μερική απασχόληση έχουν θετική επίδραση στην απασχόληση των γυναικών.

[33] ΟΟΣΑ (2017), Starting Strong, διαθέσιμο στη διεύθυνση: http://www.oecd.org/education/starting-strong-2017-9789264276116-en.htm

πρόσβαση στην παιδική φροντίδα (βλ. τα κελλιά με μπλε χρώμα παρακάτω). Η Δανία είναι ο απόλυτος πρωταθλητής, με ποσοστό υπερδιπλάσιο του στόχου (70%).

Η εικόνα είναι λιγότερο θετική στα υπόλοιπα 16 κράτη μέλη. Τα κελλιά που εμφαίνονται με πορτοκαλί χρώμα δείχνουν ότι σε 6 κράτη μέλη της ΕΕ (Μάλτα, Εσθονία, Ιρλανδία, Ηνωμένο Βασίλειο, Λετονία και Κύπρος) πρόσβαση σε παιδική φροντίδα έχουν το 25% έως 33% των παιδιών ηλικίας 0 έως 3 ετών. Σε 10 κράτη μέλη, συμμετέχει στην επίσημη παιδική φροντίδα ποσοστό χαμηλότερο από το 25% των παιδιών της μικρότερης ηλικιακής ομάδας (βλ. κόκκινα κελλιά παρακάτω). Η κατηγορία αυτή περιλαμβάνει την Ελλάδα, την Πολωνία, την Τσεχική Δημοκρατία και τη Σλοβακία, με ποσοστό μικρότερο από 10%.

Εν κατακλείδι, ο στόχος της Βαρκελώνης για την παιδική φροντίδα των παιδιών ηλικίας 0 έως 3 ετών έχει επιτευχθεί γενικά στην ΕΕ. Αυτό οφείλεται κυρίως στο μεγάλο ποσοστό κάλυψης στα κράτη μέλη που έχουν πετύχει τον στόχο.

[Πίνακας 1: Παιδιά που αποτελούν αντικείμενο φροντίδας σε επίσημες δομές παιδικής φροντίδας, 0 έως 3 ετών, %]

GEO/TIME	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ28)	29	27	27	28,4	30,3	32,9
Δανία	74	67	65	69,6	77,3	70,0
Κάτω Χώρες	52	46	46	44,6	46,4	53,0
Σουηδία	51	52	55	56,8	64,0	51,0
Λουξεμβούργο	44	48	47	49,0	51,8	50,9
Πορτογαλία	35	34	38	45,0	47,2	49,9
Γαλλία	44	40	39	39,5	41,7	48,9
Βέλγιο	39	48	46	48,8	50,1	43,8
Σλοβενία	37	38	39	37,4	37,4	39,6
Ισπανία	39	36	35	36,9	39,7	39,3
Ιταλία	25	21	22	22,9	27,3	34,4
Φινλανδία	26	29	28	33,2	32,5	32,7
Γερμανία	24	24	28	27,5	25,9	32,6
Μάλτα	11	17	20	18,2	17,9	31,3
Εσθονία	19	18	21	19,4	21,4	30,2
Ιρλανδία	21	31	29	27,4	30,6	28,6
Ηνωμένο Βασίλειο	34	27	30	28,9	30,4	28,4
Λετονία	16	23	23	21,6	22,9	28,3
Κύπρος	25	26	25	25,5	20,8	24,8
Αυστρία	14	14	17	16,0	22,3	20,6
Ρουμανία	2	15	6	2,6	9,4	17,4
Κροατία	13	11	11	17,1	11,8	15,7
Ουγγαρία	8	8	10	14,4	15,4	15,6
Λιθουανία	9	8	10	22,9	9,7	15,2
Βουλγαρία	7	8	11	11,2	8,9	12,5
Ελλάδα	19	20	14	12,8	11,4	8,9
Πολωνία	3	6	5	5,5	5,3	7,9
Τσεχική Δημοκρατία	5	3	2	4,4	2,9	4,7
Σλοβακία	4	5	4	6,5	1,1	0,5

Πηγή: EU-SILC 2016

Φαίνεται ότι από το 2011 σημειώθηκε σε ορισμένες χώρες σημαντική αύξηση της κάλυψης των παιδιών ηλικίας κάτω των 3 ετών. Η εξέλιξη αυτή είναι πολύ εντυπωσιακή στη Μάλτα (αύξηση κατά 20 ποσοστιαίες μονάδες, από 11%% σε 31%), τη Ρουμανία (15 ποσοστιαίες μονάδες, από 2% σε 17%), την Εσθονία (11 ποσοστιαίες μονάδες, από 19% σε 30%), την Ιταλία (9 ποσοστιαίες μονάδες, από 25% σε 34%), τη Γερμανία (9% ποσοστιαίες μονάδες, από 24% σε 33%) και την Ιρλανδία (8% ποσοστιαίες μονάδες, από 21% σε 29%). Από την άλλη πλευρά, παρατηρήθηκαν σημαντικές μειώσεις στην κάλυψη παιδικής φροντίδας των παιδιών αυτής της ηλικιακής ομάδας στην Ελλάδα (10 ποσοστιαίες μονάδες, από 19% σε 9%) και στη Σλοβακία (3 ποσοστιαίες μονάδες, από 4% σε λιγότερο από 0,5%).

Σε όλα τα κράτη μέλη υπάρχουν διαφορές ως προς τον αριθμό των ωρών που συνήθως περνούν τα παιδιά σε εγκαταστάσεις παιδικής φροντίδας: στις μισές από τις χώρες που μελετήθηκαν η παιδική φροντίδα για παιδιά ηλικίας από 0 έως 3 ετών παρέχεται κυρίως με καθεστώς μερικής χρονικής κάλυψης (λιγότερο από 30 ώρες την εβδομάδα). Αυτό συμβαίνει στις Κάτω Χώρες (όπου 3 στις 4 γυναίκες εργάζονται με μερική απασχόληση), το Ηνωμένο Βασίλειο, την Ιρλανδία και την Αυστρία. Από την άλλη πλευρά, η παιδική φροντίδα πλήρους χρονικής κάλυψης (τουλάχιστον 30 ώρες την εβδομάδα) αφορά περισσότερο τα παιδιά που δέχονται υπηρεσίες παιδικής φροντίδας στη Βουλγαρία, τη Λιθουανία, την Ουγγαρία, τη Λετονία, τη Δανία, την Πορτογαλία, τη Σλοβενία, τη Σουηδία, το Λουξεμβούργο, το Βέλγιο, την Πολωνία και την Ελλάδα.

[Διάγραμμα 7: Παιδιά σε επίσημη παιδική φροντίδα ή εκπαίδευση για την ηλικιακή ομάδα 0 έως 3 ετών και χρόνος που αφιερώνεται για παιδική φροντίδα, διάρκεια, %]

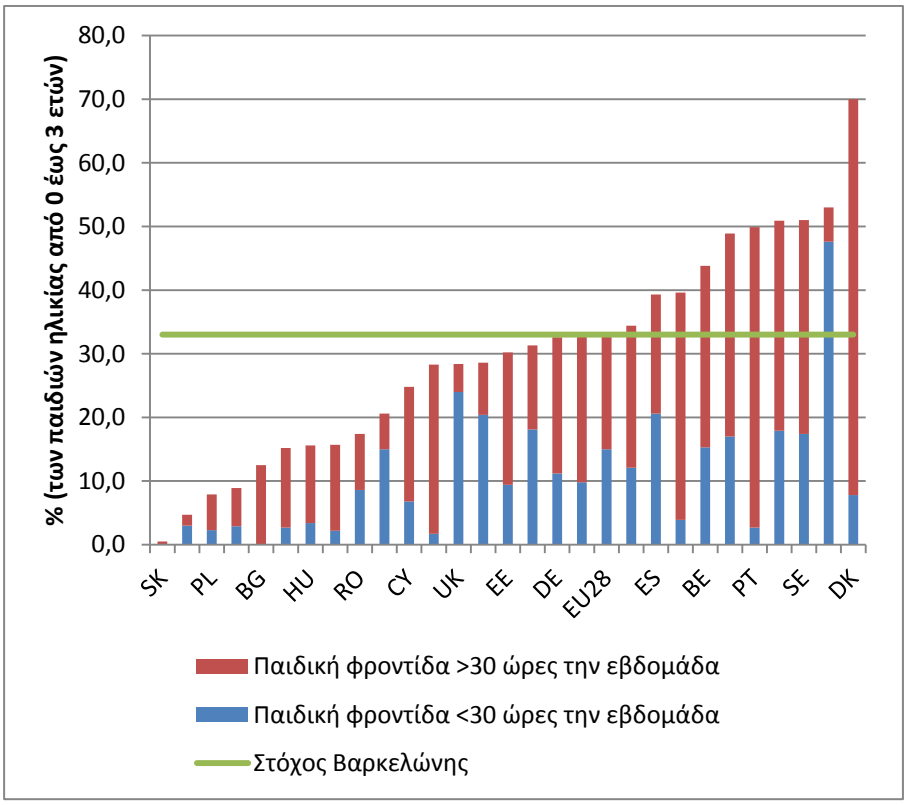

Πηγή: EU-SILC 2016

4. Υλοποίηση των στόχων της Βαρκελώνης για τα παιδιά ηλικίας από 3 ετών έως την ηλικία υποχρεωτικής σχολικής φοίτησης

Το 2016 το 86,3% των παιδιών ηλικίας από 3 ετών έως την ηλικία υποχρεωτικής σχολικής φοίτησης συμμετείχαν σε επίσημη παιδική φροντίδα ή στην προσχολική εκπαίδευση, πράγμα που σημαίνει ότι ο στόχος της Βαρκελώνης δεν έχει ακόμη επιτευχθεί, αν και έχει σημειωθεί κάποια πρόοδος από το 2011.

Ο στόχος της Βαρκελώνης επιτεύχθηκε σε 12 κράτη μέλη: Βέλγιο, Σουηδία, Δανία, Ισπανία, Γαλλία, Κάτω Χώρες, Ιρλανδία, Εσθονία, Ιταλία, Πορτογαλία, Γερμανία και Σλοβενία (βλ. τα κελλιά με πράσινο και μπλε χρώμα στον πίνακα 2). Το Βέλγιο, η Σουηδία, η Δανία και η Ισπανία ξεπέρασαν τον στόχο επιτυγχάνοντας ποσοστό 95% (βλ. τα κελλιά με μπλε χρώμα). Σε 8 κράτη μέλη (Γαλλία, Κάτω Χώρες, Ιρλανδία, Εσθονία, Ιταλία, Πορτογαλία, Γερμανία και Σλοβενία), σε παιδική φροντίδα ή προσχολική εκπαίδευση συμμετέχει ποσοστό μεταξύ 90% και 95% των παιδιών (βλ. τα κελλιά με πράσινο χρώμα στον πίνακα 2).

Από την άλλη πλευρά, 16 κράτη μέλη δεν έχουν επιτύχει τον στόχο. Στην Αυστρία, τη Μάλτα, το Λουξεμβούργο και την Ουγγαρία, πάνω από το 85% των παιδιών συμμετέχουν σε παιδική φροντίδα ή προσχολική εκπαίδευση (βλ. τα κελλιά με πορτοκαλί χρώμα παρακάτω). Στη Φινλανδία, τη Λετονία, την Τσεχική Δημοκρατία, την Κύπρο, τη Λιθουανία, τη Σλοβακία, τη Βουλγαρία, το Ηνωμένο Βασίλειο, την Πολωνία, τη Ρουμανία, την Ελλάδα και την Κροατία, λιγότερο από το 85% των παιδιών συμμετέχουν σε παιδική φροντίδα ή προσχολική εκπαίδευση (βλ. τα κελλιά με κόκκινο χρώμα παρακάτω). Στην Κροατία, την Ελλάδα, τη Ρουμανία και την Πολωνία συμμετέχουν σε παιδική φροντίδα ή προσχολική εκπαίδευση λιγότερα από το 65% των παιδιών.

[Πίνακας 2: Παιδιά που αποτελούν αντικείμενο φροντίδας σε επίσημες δομές παιδικής φροντίδας, από 3 ετών έως την ηλικία υποχρεωτικής σχολικής φοίτησης, % διαχρονικά]

GEO/TIME	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ28)	83	83	82	83,1	83,3	86,3
Βέλγιο	98	100	98	97,8	98,8	98,6
Σουηδία	95	96	96	94,8	96,2	96,6
Δανία	98	94	99	95,2	97,2	95,9
Ισπανία	85	92	90	93,2	92,0	95,2
Γαλλία	95	95	92	95,8	93,6	93,9
Κάτω Χώρες	89	89	86	87,2	90,7	93,5
Ιρλανδία	82	89	89	89,3	92,0	92,9
Εσθονία	92	93	91	94,0	92,9	92,8
Ιταλία	95	91	90	90,6	85,9	92,6
Πορτογαλία	81	86	85	88,7	89,9	92,0
Γερμανία	90	91	89	88,7	89,6	91,8
Σλοβενία	92	92	91	90,3	90,9	89,9
Αυστρία	84	80	79	85,7	85,3	88,7
Μάλτα	73	91	92	99,4	88,4	88,1
Λουξεμβούργο	73	80	73	73,9	81,9	87,2
Ουγγαρία	75	75	85	86,3	89,1	86,8
Φινλανδία	77	77	79	80,6	82,8	83,9
Λετονία	72	79	79	79,2	82,3	81,9
Τσεχική Δημοκρατία	74	75	76	75,7	77,5	81,0
Κύπρος	73	74	80	79,6	81,4	78,5
Λιθουανία	70	74	74	80,1	73,8	78,4
Σλοβακία	75	71	74	74,7	67,6	77,3
Βουλγαρία	62	89	78	71,6	71,5	74,7
Ηνωμένο Βασίλειο	93	72	71	70,0	72,8	73,4
Πολωνία	43	36	38	42,5	43,0	61,0
Ρουμανία	41	59	51	55,8	58,2	60,8
Ελλάδα	75	76	69	56,5	67,1	55,6
Κροατία	51	40	47	40,2	52,9	51,3

Πηγή: EU-SILC 2016

Το συνολικό ποσοστό αυξήθηκε μόνο ελαφρά από το 2011, αλλά σημειώθηκε σημαντική αύξηση του ποσοστού συμμετοχής σε επίσημη φροντίδα για τα παιδιά ηλικίας από 3 ετών έως την ηλικία υποχρεωτικής σχολικής φοίτησης σε ορισμένα κράτη μέλη. Η εξέλιξη αυτή είναι πολύ εντυπωσιακή στη Ρουμανία (αύξηση κατά 20 ποσοστιαίες μονάδες από 41% σε 61%), την Πολωνία (18 ποσοστιαίες μονάδες, από 43% σε 61%), τη Μάλτα (15 ποσοστιαίες μονάδες, από 73% σε 88%), την Ουγγαρία (15 ποσοστιαίες μονάδες, από 73% σε 88%), το Λουξεμβούργο (14 ποσοστιαίες μονάδες, από 73% σε 87%), την Ιρλανδία (11 ποσοστιαίες μονάδες, από 82% σε 93%), την Πορτογαλία (11 ποσοστιαίες μονάδες, από 81% σε 92%), την Ισπανία (10 ποσοστιαίες μονάδες, από 85% σε 95%), τη Λετονία (10 ποσοστιαίες μονάδες, από 72% σε 82%) και τη Λιθουανία (8 ποσοστιαίες μονάδες, από 70% σε 78%).

Από την άλλη πλευρά, σημειώθηκε επίσης πτώση των ποσοστών φροντίδας για την εν λόγω ηλικιακή ομάδα σε διάφορα κράτη μέλη της ΕΕ, όπως στο Ηνωμένο Βασίλειο (20 ποσοστιαίες μονάδες, από 93% σε 73%) και στην Ελλάδα (19 ποσοστιαίες μονάδες, από 75% σε 56%).

Στα περισσότερα κράτη μέλη, το 52% των παιδιών αυτής της ηλικιακής ομάδας συμμετέχουν σε παιδική φροντίδα ή προσχολική εκπαίδευση για 30 ή περισσότερες ώρες εβδομαδιαίως, ενώ το 34% των παιδιών αυτής της ηλικιακής ομάδας, και ειδικότερα η πλειονότητα των παιδιών στη Ρουμανία, το Ηνωμένο Βασίλειο, την Αυστρία και την Ολλανδία, συμμετέχουν σε παιδική φροντίδα ή προσχολική εκπαίδευση για λιγότερο από 30 ώρες την εβδομάδα.

[Διάγραμμα 8: Παιδιά σε επίσημη παιδική φροντίδα ή εκπαίδευση για την ηλικιακή ομάδα από 3 ετών έως την ηλικία υποχρεωτικής σχολικής φοίτησης, %, και χρόνος που αφιερώνεται για παιδική φροντίδα ή εκπαίδευση]

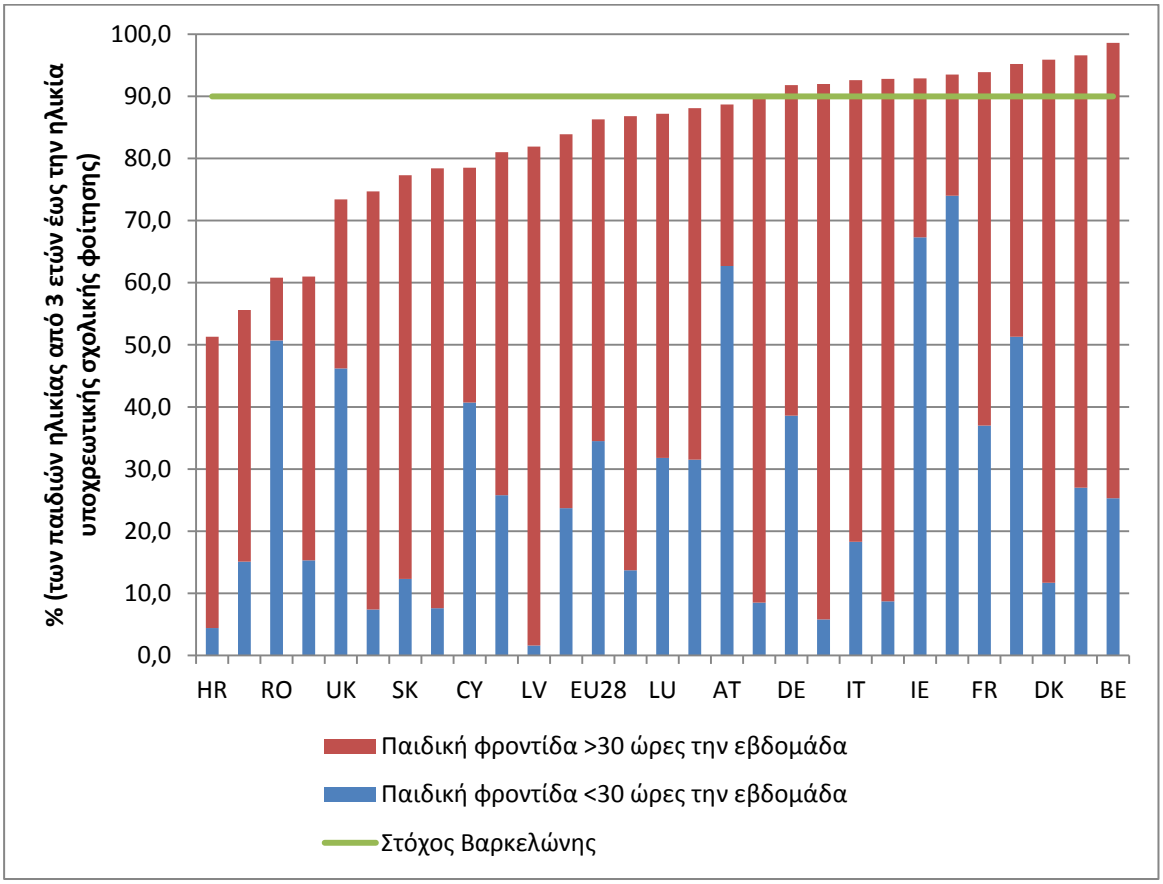

Πηγή: EU-SILC 2016

Δεδομένου ότι ο στόχος που τέθηκε το 2009 για την εκπαίδευση και την κατάρτιση επιτεύχθηκε (κάλυψη του 95% των παιδιών ηλικίας 4 ετών έως την ηλικία υποχρεωτικής σχολικής φοίτησης από επίσημες δομές παιδικής φροντίδας), αυτό σημαίνει ότι η κύρια πρόκληση όσον αφορά αυτή την ομάδα-στόχο της Βαρκελώνης είναι τα παιδιά ηλικίας 3 έως 4 ετών. Ως εκ τούτου, η Επιτροπή, στην ανακοίνωσή της του Νοεμβρίου του 2017 για την ευρωπαϊκή ταυτότητα, πρότεινε να επεκταθεί ο εκπαιδευτικός στόχος του 95% σε όλα τα παιδιά ηλικίας από 3 ετών έως την ηλικία υποχρεωτικής σχολικής φοίτησης[34].

[34] Βλέπε την ανακοίνωση της Επιτροπής προς το ΕΚ, το Συμβούλιο, την ΕΟΚΕ και την ΕτΠ για την ενίσχυση της ευρωπαϊκής ταυτότητας μέσω της εκπαίδευσης και του πολιτισμού — η συμβολή της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στη συνάντηση των ηγετών στο Γκέτεμποργκ στις 17 Νοεμβρίου 2017, COM(2017) 673 final, και την πρόταση σύστασης του Συμβουλίου σχετικά με υψηλής ποιότητας συστήματα προσχολικής εκπαίδευσης και φροντίδας.

5. Παράγοντες που επηρεάζουν την υλοποίηση των στόχων της Βαρκελώνης

5. 1 Δαπάνες για παιδική φροντίδα

Οι δημόσιες δαπάνες παίζουν σημαντικό ρόλο όσον αφορά τη διαθεσιμότητα, την οικονομική προσιτότητα, την προσβασιμότητα και την ποιότητα της παιδικής φροντίδας. Το ποσοστό του ΑΕΠ που δαπανάται για την παιδική φροντίδα ποικίλλει σημαντικά στην ΕΕ. Τα υψηλότερα ποσοστά σημειώνονται στη Σουηδία, τη Δανία, τη Γαλλία και τη Βουλγαρία. Επίσης, η εστίαση των δαπανών στις ηλικιακές ομάδες ποικίλλει. Σε ορισμένες χώρες, έμφαση δίνεται κυρίως στην παιδική φροντίδα των παιδιών ηλικίας από 3 ετών έως την ηλικία υποχρεωτικής σχολικής φοίτησης.

[Πίνακας 3: Δημόσιες δαπάνες για τη παιδική φροντίδα και την προσχολική εκπαίδευση και συνολικές δημόσιες δαπάνες για προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα, % του ΑΕΠ, 2013]

	Σύνολο	Δημόσιες δαπάνες για ηλικία 0-3 ετών	Δημόσιες δαπάνες για ηλικία 3 ετών έως ηλικία υποχρεωτικής σχολικής φοίτησης
Σουηδία	1,6	1,1	0,5
Δανία (d)	1,4		
Γαλλία	1,3	0,6	0,7
Βουλγαρία (c)	1,2	0,1	1,1
Φινλανδία	1,1	0,6	0,5
Βέλγιο	0,8	0,1	0,7
Λουξεμβούργο (d)	0,8		
Ηνωμένο Βασίλειο	0,8	0,1	0,7
Λιθουανία (c)	0,7	0,1	0,6
Μέσος όρος ΕΕ28 (e)	0,7		
Κάτω Χώρες	0,7	0,3	0,4
Ρουμανία (c)	0,6	0,3	0,3
Ουγγαρία	0,6	0,1	0,5
Γερμανία	0,6	0,2	0,4
Ιταλία	0,5	0,1	0,4
Σλοβενία (d)	0,5		
Ισπανία	0,5	0,1	0,4
Ιρλανδία (d)	0,5		
Αυστρία (d)	0,5		
Σλοβακία	0,5	0,1	0,4
Μάλτα (d)	0,5	0,0	0,5
Πολωνία (d)	0,5		
Τσεχική Δημοκρατία (d)	0,5		
Κύπρος (c,g,h)	0,4	0,0	0,4
Εσθονία (d)	0,4		
Πορτογαλία (d)	0,4		
Λετονία (b)		0,1	
Κροατία (b, d)		0,2	
Ελλάδα			

Πηγή: ΟΟΣΑ, βάση οικογενειακών δεδομένων

Ορισμένες χώρες έχουν επιλέξει να επενδύσουν σε ένα ολοκληρωμένο σύστημα παιδικής φροντίδας.

Για παράδειγμα, το **δανικό** σύστημα παιδικής φροντίδας είναι ένα αρκετά ολοκληρωμένο σύστημα. Οι δήμοι παρέχουν υπηρεσίες παιδικής φροντίδας στους γονείς, ανεξάρτητα από το καθεστώς απασχόλησής τους, από την ηλικία των 26 εβδομάδων μέχρι την ηλικία υποχρεωτικής σχολικής φοίτησης του παιδιού. Η παιδική φροντίδα περιλαμβάνει βρεφονηπιακούς σταθμούς (για παιδιά ηλικίας από 0 έως 2 ετών), νηπιαγωγεία (για παιδιά 3 έως 6 ετών), καθώς και ιδιώτες παιδοκόμους, οι οποίοι συνήθως φροντίζουν τα παιδιά στο σπίτι τους (δηλ. στο σπίτι του παιδοκόμου). Ο δήμος επιβλέπει τις ιδιωτικές εγκαταστάσεις και τους ιδιώτες παιδοκόμους. Η παιδική φροντίδα θεωρείται σημαντική για την εξασφάλιση της ευημερίας, της υγείας και της μαθησιακής ικανότητας των παιδιών, καθώς και για την κοινωνική ένταξή τους. Έχουν θεσπιστεί υψηλά πρότυπα ποιότητας για τη παιδική φροντίδα. Το μεγαλύτερο μέρος του κόστους το επωμίζονται τα δημόσια οικονομικά. Οι γονείς πληρώνουν μόνο ένα τέλος που βασίζεται στο εισόδημά τους και στον αριθμό των παιδιών τους. Οι ώρες λειτουργίας μπορούν να προσαρμοστούν στις τοπικές ανάγκες. Η Δανία είναι μία από τις χώρες με τις υψηλότερες δαπάνες για την παιδική φροντίδα ως ποσοστό του ΑΕΠ, πράγμα που αποτελεί σκόπιμη επιλογή προκειμένου να δοθούν σε όλα τα παιδιά ίσες ευκαιρίες στη ζωή όσο το δυνατόν νωρίτερα.

Το **Βέλγιο** διαθέτει παρόμοιο σύστημα που περιλαμβάνει, αφενός, βρεφονηπιακούς σταθμούς και ιδιώτες παιδοκόμους για παιδιά της νεότερης ηλικιακής ομάδας (από 0 έως 2,5 ετών) και, αφετέρου, νηπιαγωγεία για παιδιά από 2,5 ετών μέχρι την ηλικία υποχρεωτικής σχολικής φοίτησης. Για την νεότερη ηλικιακή ομάδα, όσον αφορά την οικονομική προσιτότητα, τα τέλη εκπίπτουν από τη φορολογία και συχνά εξαρτώνται από το εισόδημα και έχουν ανώτατο όριο για τα παιδιά ηλικίας κάτω των 2,5 ετών που δέχονται παιδική φροντίδα. Η πρόσβαση στο νηπιαγωγείο, το οποίο συνήθως συστεγάζεται με το δημοτικό σχολείο, είναι δωρεάν κατά τη διάρκεια των ωρών διδασκαλίας. Όμως, εκτός αυτών των ωρών, η παιδική φροντίδα μπορεί να αποτελεί πρόβλημα για τους γονείς που εργάζονται. Υπάρχει ένα σύστημα παρακολούθησης της ποιότητας για όλες τις επίσημες υπηρεσίες παιδικής φροντίδας, το οποίο είναι αρκετά εκτεταμένο και παρακολουθεί τόσο τις δημόσιες όσο και τις ιδιωτικές υπηρεσίες. Σε ορισμένες μειονεκτούσες ομάδες μπορεί να δοθεί προτιμησιακή πρόσβαση σε εγκαταστάσεις παιδικής φροντίδας· για παράδειγμα, αυτοί που αναζητούν εργασία έχουν προτιμησιακή πρόσβαση στην περιφέρεια των Βρυξελλών.

Η παιδική φροντίδα στο Ευρωπαϊκό Εξάμηνο και χρηματοδότηση από την ΕΕ

Στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου, η παιδική φροντίδα θεωρείται βασικός παράγοντας που καθιστά δυνατή την απασχόληση των γυναικών. Παρέχονται συστάσεις στα κράτη μέλη στα οποία η έλλειψη παιδικής φροντίδας εμποδίζει τη συμμετοχή των γυναικών στην αγορά εργασίας.

Το 2017 η έλλειψη οικονομικά προσιτής και υψηλής ποιότητας παιδικής φροντίδας επισημάνθηκε σε 12 εκθέσεις χωρών και έξι κράτη μέλη έλαβαν συγκεκριμένη σύσταση για το θέμα αυτό ή για τη συμμετοχή των γυναικών στην αγορά εργασίας γενικότερα[35]. Το 2018 το ζήτημα της παιδικής φροντίδας αναφέρθηκε σε 17 εκθέσεις χωρών· σε 2 από αυτές, τη Γαλλία και το Βέλγιο, ως θετικό στοιχείο, στις άλλες ως αιτία ανησυχίας[36].

Τα κράτη μέλη έχουν τη δυνατότητα να δώσουν προτεραιότητα στη χρηματοδότηση της παιδικής φροντίδας μέσω των ευρωπαϊκών διαρθρωτικών και επενδυτικών ταμείων (ΕΔΕΤ), όπως το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, καθώς και το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ). Την περίοδο 2014-2020 το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) διέθεσε περίπου 1,2 δισ. ευρώ για τη χρηματοδότηση υποδομών προσχολικής εκπαίδευσης και φροντίδας, με στόχο την αντιμετώπιση εθνικών ή περιφερειακών προβλημάτων επάρκειας και την εξασφάλιση της ποιότητας των κτιρίων και του

[35] Εκθέσεις κατά χώρα, 2017, διαθέσιμες στη διεύθυνση: https://ec.europa.eu/info/publications/2017-european-semester-country-reports_en.
[36] Εκθέσεις κατά χώρα, 2018, διαθέσιμες στη διεύθυνση: https://ec.europa.eu/info/publications/2018-european-semester-country-reports_en.

εξοπλισμού υπηρεσιών προσχολικής εκπαίδευσης και φροντίδας. Το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ) προάγει την ισότιμη πρόσβαση σε προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα υψηλής ποιότητας[37]. Αυτές οι επενδύσεις ήταν αποτελεσματικές τόσο για τη δημιουργία θέσεων εργασίας για τις γυναίκες όσο και για τη διευκόλυνση της επανένταξης των μητέρων στην αγορά εργασίας και τη βελτίωση της ισορροπίας μεταξύ επαγγελματικής και προσωπικής ζωής των γονέων, όπως φαίνεται από παραδείγματα έργων του ΕΚΤ στην **Εσθονία** (όπου θα δημιουργηθούν 1.200 θέσεις παιδικής φροντίδας) και στην **Τσεχική Δημοκρατία** (όπου θα δημιουργηθούν 20.000 θέσεις παιδικής φροντίδας). Η Τσεχική Δημοκρατία έχει αναπροσανατολίσει τη χρηματοδότηση, με βάση σχετική σύσταση για το θέμα αυτό, δημιουργώντας μέχρι στιγμής 9.000 θέσεις σε βρεφονηπιακούς σταθμούς και νηπιαγωγεία. Η παρατηρούμενη αμείωτη αύξηση της ζήτησης για εγκαταστάσεις παιδικής φροντίδας δείχνει ότι το μέτρο αυτό έχει ισχυρό αντίκτυπο στην (επαν)ένταξη των γονέων με μικρά παιδιά στην αγορά εργασίας. Επίσης, μέσω του Ευρωπαϊκού Γεωργικού Ταμείου Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ), στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας LEADER, μπορεί να διατεθεί οικονομική ενίσχυση για τη δημιουργία εγκαταστάσεων παιδικής φροντίδας σε αγροτικές περιοχές στο πλαίσιο της τοπικής αναπτυξιακής στρατηγικής.

Επιπλέον, τα ευρωπαϊκά ταμεία στρατηγικών επενδύσεων (ΕΤΣΕ) είναι επίσης διαθέσιμα για τη χρηματοδότηση έργων ΠΕΦ (τόσο ιδιωτικών όσο και δημόσιων). Ωστόσο, μέχρι στιγμής δεν έχουν ληφθεί συγκεκριμένες αιτήσεις για έργα ΠΕΦ ειδικότερα.

5.2 Οικογενειακά εργασιακά πρότυπα και οικογενειακά μοντέλα

Στην Ευρωπαϊκή Ένωση υπάρχουν διάφορα μοντέλα συμμετοχής των γυναικών στην αγορά εργασίας, πράγμα που αντανακλά τα διάφορα οικογενειακά μοντέλα και τις διάφορες πρακτικές ανατροφής των παιδιών. Τα οικογενειακά μοντέλα διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην έκταση της συμμετοχής των γυναικών στην αγορά εργασίας. Αν και το παραδοσιακό μοντέλο της οικογένειας που στηρίζεται αποκλειστικά στην εργασία του άντρα έχει αντικατασταθεί στις περισσότερες χώρες είτε από οικογένειες στις οποίες εισφέρουν το εισόδημά τους και οι δύο σύζυγοι είτε από οικογένειες με τροποποιημένο μοντέλο συμβολής στις ανάγκες του νοικοκυριού (με τον έναν σύζυγο να εργάζεται με πλήρα απασχόληση και τον άλλον με μερική), η μορφή εργασίας μετά τη γέννηση του παιδιού ποικίλλει όσον αφορά τις οικογενειακές άδειες και τη συμμετοχή των μητέρων στην αγορά εργασίας μετά την άδεια μητρότητας. Ιδιαίτερα σ' αυτή τη στιγμή της ζωής, όταν οι γυναίκες είναι ευάλωτες όσον αφορά τη συμμετοχή τους στην αγορά εργασίας, η διαθεσιμότητα παιδικής φροντίδας υψηλής ποιότητας αποτελεί ουσιαστικό στοιχείο για τη στήριξη της απασχόλησής τους.

Εκτός από τη παιδική φροντίδα, οι καλά σχεδιασμένες πολιτικές ισορροπίας μεταξύ επαγγελματικής και προσωπικής ζωής όσον αφορά τις άδειες και τις ευέλικτες ρυθμίσεις εργασίας διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο για την αύξηση της συμμετοχής των γυναικών στην αγορά εργασίας. Στο πλαίσιο αυτό, η Επιτροπή υπέβαλε στις 26 Απριλίου 2017 πρόταση οδηγίας[38] για την ενθάρρυνση των πατέρων να λαμβάνουν οικογενειακή άδεια, με ειδικές και μη μεταβιβάσιμες περιόδους για κάθε γονέα, σε συνδυασμό με επαρκές επίπεδο αμοιβής. Η από κοινού χρήση της γονικής άδειας μεταξύ γυναικών και ανδρών έχει αποδειχθεί ότι αυξάνει τη συμμετοχή των γυναικών στην αγορά εργασίας. Οι ευέλικτες ρυθμίσεις εργασίας βοηθούν επίσης τους εργαζομένους να συμβιβάσουν την εργασία τους με τις ανάγκες τους για ιδιωτικό χρόνο.

[37] Πρόκειται για μία από τις επενδυτικές προτεραιότητες στο πλαίσιο του θεματικού στόχου «Επένδυση στην εκπαίδευση, την κατάρτιση και την επαγγελματική κατάρτιση όσον αφορά τις δεξιότητες και τη διά βίου μάθηση».

[38] COM(2017) 252 final, «Μια πρωτοβουλία για την ισορροπία μεταξύ επαγγελματικής και προσωπικής ζωής για τους γονείς που εργάζονται και τους φροντιστές» διαθέσιμο στη διεύθυνση: http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1311&langId=el. Βλέπε επίσης την πρόταση οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την ισορροπία μεταξύ επαγγελματικής και προσωπικής ζωής των γονέων και των φροντιστών και την κατάργηση της οδηγίας 2010/18/ΕΚ του Συμβουλίου, διαθέσιμη στη διεύθυνση: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017SC0202&from=EL.

5.3 Άτυπη / ιδιωτική φροντίδα

Η άτυπη παιδική φροντίδα μπορεί είτε να συμπληρώσει είτε να αντικαταστήσει την επίσημη παιδική φροντίδα. Η άτυπη παιδική φροντίδα είναι παιδική φροντίδα που παρέχεται από άλλα άτομα, εκτός των γονέων του παιδιού, και γενικά από συγγενείς, όπως οι παππούδες και οι γιαγιάδες, καθώς και από φίλους, γείτονες, μη εγγεγραμμένους παιδοκόμους, νταντάδες και εσωτερικούς άμισθους βοηθούς (au pair). Μπορεί επίσης να περιλαμβάνει ιδιωτική φροντίδα που παρέχεται από επαγγελματία παιδοκόμο μισθωμένο απευθείας από τους γονείς, συχνά στο σπίτι του παιδιού, χωρίς καταχώριση και παρακολούθηση από τις αρχές. Σύμφωνα με την Eurostat[39], το 2016 δόθηκε άτυπη φροντίδα στο 30,2% των παιδιών ηλικίας κάτω των 3 ετών και στο 28,7% των παιδιών ηλικίας μεταξύ 3 ετών και της ηλικίας υποχρεωτικής σχολικής φοίτησης. Η χρήση άτυπης και ιδιωτικής φροντίδας είναι υψηλή, αλλά συνήθως χρησιμοποιείται σε βάση μερικής χρονικής κάλυψης, γεγονός που δείχνει ότι το μεγαλύτερο μέρος αυτής της φροντίδας λειτουργεί ως συμπλήρωμα. Η άτυπη φροντίδα παρουσιάζει τα υψηλότερα ποσοστά στην Ολλανδία (περίπου το 60% των παιδιών και των δύο ηλικιακών ομάδων), αλλά ουσιαστικά στη χώρα αυτή είναι στο σύνολό της μερικής χρονικής κάλυψης. Ακολουθούν η Ρουμανία, η Ελλάδα, η Σλοβενία, η Σλοβακία, η Πολωνία, η Κύπρος και η Πορτογαλία, όπου πάνω από το 40% των παιδιών έλαβαν άτυπη ή ιδιωτική φροντίδα. Στις περισσότερες από τις χώρες αυτές, πρόκειται για μείγμα φροντίδας πλήρους και μερικής χρονικής κάλυψης για τη μικρότερη ηλικιακή ομάδα, με εξαίρεση την Κύπρο, όπου πάνω από το μισό της άτυπης και ιδιωτικής φροντίδας για παιδιά ηλικίας κάτω των 3 ετών παρέχεται με πλήρη χρονική κάλυψη. Για τα παιδιά της επόμενης ηλικιακής ομάδας η φροντίδα παρέχεται κυρίως με μερική χρονική κάλυψη. Στις σκανδιναβικές χώρες η άτυπη φροντίδα δεν χρησιμοποιείται σχεδόν καθόλου.

Ακόμη και αν οι γονείς μπορεί να μην αισθάνονται μεγάλη ανάγκη να χρησιμοποιήσουν δημόσια παιδική φροντίδα όταν υπάρχουν επαρκείς δυνατότητες άτυπης και ιδιωτικής φροντίδας, τα παραπάνω στοιχεία δείχνουν ότι οι γονείς αντισταθμίζουν την έλλειψη δημόσιας πρόνοιας με άτυπες και ιδιωτικές ρυθμίσεις φροντίδας και ότι μπορεί στην πραγματικότητα να υπάρχει ζήτηση για πιο επίσημη παιδική φροντίδα[40].

5.4 Νομικό πλαίσιο για την παροχή φροντίδας

Ένας τρόπος για την εξασφάλιση της κατάλληλης παροχής προσβάσιμης και οικονομικά προσιτής παιδικής φροντίδας υψηλής ποιότητας είναι η θέσπιση νόμιμου δικαιώματος για παιδική φροντίδα. Στις περισσότερες χώρες υπάρχει νόμιμο δικαίωμα για παιδική φροντίδα από κάποια συγκεκριμένη ηλικία του παιδιού. Ωστόσο, η ηλικία από την οποία υφίσταται αυτό το δικαίωμα διαφέρει πολύ στην Ευρώπη. Το χρονικό διάστημα που μεσολαβεί μεταξύ της λήξης της οικογενειακής άδειας[41] και του δικαιώματος για παροχή παιδικής φροντίδας, το οποίο μερικές φορές ονομάζεται «κενό φροντίδας», αποτελεί συνήθως πρόβλημα[42].

Δικαίωμα παιδικής φροντίδας προβλέπεται από πολύ μικρή ηλικία στη Μάλτα (από την ηλικία των 3 μηνών· η φροντίδα είναι δωρεάν για τους εργαζόμενους γονείς και τους σπουδαστές), τη Δανία και την Ουγγαρία (από την ηλικία των 6 μηνών), τη Γερμανία (αλλά με περιορισμένο αριθμό ωρών για

[39] Η μεταβλητή της έρευνας Eurostat (2016) EU-SILC «Άλλα είδη φροντίδας» αναφέρεται στις απευθείας διευθετήσεις μεταξύ του φροντιστή και των γονέων (οι γονείς είναι συχνά εργοδότες, πληρώνουν απευθείας τον φροντιστή) και στην απλήρωτη φροντίδα (δωρεάν ή ανεπίσημες ρυθμίσεις, όπως η ανταλλαγή υπηρεσιών). Η φροντίδα που παρέχεται από παιδοκόμους χωρίς καμία δομή μεταξύ του φροντιστή και των γονέων (απευθείας διευθετήσεις) έχει αποκλειστεί από τον ορισμό της «επίσημης φροντίδας», προκειμένου να ληφθεί υπόψη μόνο η παιδική φροντίδα που αναγνωρίζεται ότι πληροί ορισμένα πρότυπα ποιότητας.

[40] Heejung Chung and Bart Meuleman 2017, European Parent's attitudes towards public childcare provision – the role of current provisions, interests and ideologies, in: European Societies, 19:1, 49-68, DOI: 10.1080/14616696.2016.1235218.

[41] Η αναφορά στην οικογενειακή άδεια περιλαμβάνει την άδεια μητρότητας, την άδεια πατρότητας και τη γονική άδεια. Άλλες μορφές οικογενειακής άδειας, όπως η άδεια φροντίδας, δεν περιλαμβάνονται εδώ.

[42] LEAVE network (Απρίλιος 2017), «Relationship between Leave and ECEC entitlements», διαθέσιμο στη διεύθυνση: http://www.leavenetwork.org/fileadmin/Leavenetwork/overviews_2017/Relationship_between_Leave_and_ECEC_-_Final.pdf.

τους γονείς που δεν εργάζονται με καθεστώς πλήρους απασχόλησης), τη Σουηδία και τη Σλοβενία (από την ηλικία των 12 μηνών) και την Εσθονία (από την ηλικία των 18 μηνών). Αυτή η παροχή παιδικής φροντίδας θα μπορούσε να ταξινομηθεί ως πλήρες δικαίωμα από πολύ μικρή ηλικία.

Στη δεύτερη ομάδα χωρών, το δικαίωμα στην παιδική φροντίδα αρχίζει σε μεταγενέστερη ηλικία, και συγκεκριμένα όταν το παιδί μπαίνει στην προσχολική ηλικία. Αυτό στη πράξη σημαίνει: από την ηλικία των 2 ½ ετών στο Βέλγιο και των 3 ετών στη Φινλανδία (παιδική φροντίδα μερικής χρονικής κάλυψης, εκτός αν οι γονείς εργάζονται με πλήρη απασχόληση), τη Γαλλία, την Ιρλανδία, την Ιταλία, το Λουξεμβούργο (παιδική φροντίδα μερικής χρονικής κάλυψης), την Ισπανία, τη Σλοβακία και το Ηνωμένο Βασίλειο (παιδική φροντίδα μερικής χρονικής κάλυψης, από την ηλικία των 2 ετών για παιδιά από μειονεκτούσες ομάδες) και από την ηλικία των 4 ετών στις Κάτω Χώρες.

Στην τρίτη ομάδα, τα παιδιά δικαιούνται παιδική φροντίδα από την ηλικία των 5 ετών, συνήθως ένα έτος πριν από την ηλικία υποχρεωτικής σχολικής φοίτησης. Αυτό συμβαίνει στην Αυστρία (μόνο με μερική χρονική κάλυψη), τη Βουλγαρία, την Τσεχική Δημοκρατία, την Ελλάδα και την Πορτογαλία. Στην Πολωνία, το δικαίωμα στην παιδική φροντίδα (προσχολική ηλικία) αρχίζει από την ηλικία των 6 ετών. Θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως δικαίωμα που θεμελιώνεται μόλις πριν από την ηλικία υποχρεωτικής σχολικής φοίτησης.

Στην τέταρτη ομάδα κρατών μελών, και συγκεκριμένα στη Λιθουανία, τη Λετονία και τη Ρουμανία, δεν υπάρχει καθόλου δικαίωμα στην παιδική φροντίδα.

Από την εξέταση των ανωτέρω δεδομένων σε συνδυασμό με το επίπεδο αμοιβής για τις οικογενειακές άδειες προκύπτει ότι μόνο σε μια μικρή ομάδα κρατών μελών δεν υπάρχει χάσμα μεταξύ της λήξης της καλά αμειβόμενης οικογενειακής άδειας και του δικαιώματος παιδικής φροντίδας (Δανία, Φινλανδία, Γερμανία, Μάλτα, Σλοβενία και Σουηδία). Σε μια άλλη ομάδα κρατών μελών, υπάρχει χρονικό χάσμα μεταξύ της πιο εκτεταμένης οικογενειακής άδειας, συνήθως μη αμειβόμενης ή πολύ χαμηλά αμειβόμενης, και της παρεχόμενης παιδικής φροντίδας (Τσεχική Δημοκρατία, Εσθονία, Γαλλία, Ουγγαρία και Ισπανία). Στα υπόλοιπα κράτη μέλη υπάρχει χρονικό χάσμα μεταξύ της οικογενειακής άδειας και του δικαιώματος παιδικής φροντίδας.

Ωστόσο, το νόμιμο δικαίωμα δεν εγγυάται απαραιτήτως μια θέση σε μονάδα παιδικής φροντίδας. Αυτό εξηγεί το γεγονός ότι, ακόμη και στα κράτη μέλη όπου υπάρχει νόμιμο δικαίωμα, η συμμετοχή των γυναικών στην αγορά εργασίας μπορεί να παραμένει χαμηλή και/ή ότι η χρήση άτυπης και ιδιωτικής φροντίδας μπορεί να παραμένει υψηλή.

5.5 Ποσοστό απασχόλησης και παροχή φροντίδας

Υπάρχει σχέση μεταξύ συμμετοχής στην απασχόληση και ποσοστών παιδικής φροντίδας, αν και δεν είναι πάντα σαφές σε ποιον βαθμό αυτή η σχέση εξηγείται από έλλειψη ζήτησης ή προσφοράς. Πολλοί λόγοι επηρεάζουν το αν τα παιδιά συμμετέχουν στην παιδική φροντίδα. Ωστόσο, υπάρχουν ορισμένες χώρες των οποίων τα ποσοστά απασχόλησης των γυναικών και τα ποσοστά παιδικής φροντίδας για τα παιδιά κάτω των 3 ετών είναι εξαιρετικά χαμηλά, όπως η Ελλάδα, η Κροατία, η Ρουμανία, η Μάλτα και η Ιταλία.

[Διάγραμμα 9: Ποσοστό απασχόλησης και ποσοστά παιδικής φροντίδας παιδιών ηλικίας από 0 έως 3 ετών, %]

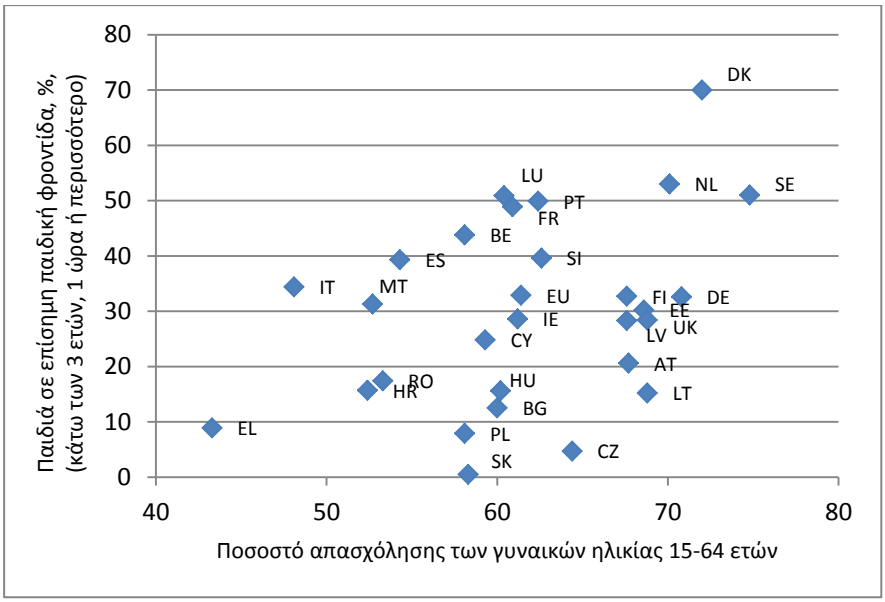

Πηγή: ΕΕΔ 2016 και EU-SILC 2016

5.6. Διαθεσιμότητα, κόστος, προσβασιμότητα και ποιότητα της παιδικής φροντίδας

5.6.1 Διαθεσιμότητα θέσεων παιδικής φροντίδας

Η χρήση επίσημων υπηρεσιών παιδικής φροντίδας σε διάφορα τοπικά περιβάλλοντα επηρεάζεται από διάφορους παράγοντες. Τα στατιστικά στοιχεία που παρέχει η Eurostat επιτρέπουν να δοθεί μια πρώτη ένδειξη σχετικά με το αν οι σημερινές εγκαταστάσεις παιδικής φροντίδας ανταποκρίνονται στη ζήτηση και να προσδιοριστούν τα στοιχεία που πρέπει να βελτιωθούν.

Σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat για το 2016, η έλλειψη διαθέσιμων θέσεων αναφέρθηκε ως βασικός λόγος για τη μη χρήση παιδικής φροντίδας στη Λετονία, τη Φινλανδία, τη Γαλλία, την Εσθονία, την Ελλάδα, τη Σλοβενία, την Πολωνία και την Τσεχική Δημοκρατία.

[Πίνακας 4: Λόγοι μη χρήσης επίσημων υπηρεσιών παιδικής φροντίδας για παιδιά ηλικίας μικρότερης από την ηλικία υποχρεωτικής σχολικής φοίτησης, %]

GEO/REASON	Οικονομικοί λόγοι	Απόσταση	Δεν υπάρχουν διαθέσιμες θέσεις	Οι ώρες λειτουργίας δεν είναι κατάλληλες	Η ποιότητα δεν είναι καλή	Άλλος λόγος
Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ28)	16,2	1,5	3,9	2,5	0,7	7,4
Βέλγιο	7,9	0,0	2,1	1,1	0,4	6,9
Βουλγαρία	6,3	0,3	2,3	0,3	0,3	1,2
Τσεχική Δημοκρατία	6,3	0,5	4,6	1,1	0,4	6,5
Δανία	0,7	0,4	0,4	1,6	0,2	2,9
Γερμανία	4,9	0,2	3,2	2,5	1,1	2,3
Εσθονία	20,4	2,1	7,4	0,3	1,2	20,7
Ιρλανδία	37,6	2,1	1,4	0,2	0,1	5,6
Ελλάδα	23,7	2,4	6,8	3,7	1,9	0,1
Ισπανία	51,8	1,3	2,1	3,9	0,2	28,4
Γαλλία	13,6	2,0	8,7	5,3	0,6	8,5
Κροατία	4,4	0,0	1,7	0,0	0,0	1,6
Ιταλία	22,8	4,4	3,4	4,2	1,9	14,9
Κύπρος	39,9	2,4	0,7	0,8	2,0	1,1
Λετονία	24,8	5,4	15,6	2,9	2,9	9,0
Λιθουανία	29,6	9,0	2,3	0,9	0,4	12,6
Λουξεμβούργο	9,1	1,7	4,7	1,7	0,9	4,3
Ουγγαρία	18,7	1,4	1,7	2,0	0,7	7,1
Μάλτα	10,6	0,4	3,5	2,2	0,7	36,6
Κάτω Χώρες	18,5	0,0	0,7	1,6	0,5	9,2
Αυστρία	11,7	0,5	3,9	1,1	1,1	6,1
Πολωνία	4,6	4,2	4,7	2,5	1,1	9,1
Πορτογαλία	14,2	1,8	2,5	1,9	0,4	3,4
Ρουμανία	30,9	6,7	2,6	0,3	0,0	7,8
Σλοβενία	7,7	1,8	4,7	1,3	0,3	6,8
Σλοβακία	29,5	6,2	3,7	3,4	1,3	14,8
Φινλανδία	6,6	2,1	8,6	4,3	0,2	8,8
Σουηδία	0,7	0,3	1,2	1,8	0,1	6,8
Ηνωμένο Βασίλειο	25,9	0,6	2,6	1,3	0,4	5,7

Πηγή: EU-SILC, ειδική ενότητα για τις υπηρεσίες, 2016

5.6.2 Κόστος παιδικής φροντίδας

Συνολικά, στην ΕΕ των 28, οι γονείς, στην πλειονότητά τους, πληρώνουν είτε πλήρη είτε μειωμένη τιμή για την παιδική φροντίδα από την ηλικία των 0 έως των 3 ετών[43]. Σε ορισμένες χώρες αυτό συμβαίνει ακόμη και έως την ηλικία υποχρεωτικής σχολικής φοίτησης, ιδίως αν δεν υπάρχει δικαίωμα για παιδική φροντίδα.

Σύμφωνα με τον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης, το μέσο κόστος για τη φροντίδα των παιδιών ανέρχεται στο 15% του καθαρού οικογενειακού εισοδήματος για τις χώρες του ΟΟΣΑ. Το ιδιωτικό κόστος κυμαίνεται από 2,7% στην Αυστρία έως 33,7% στο Ηνωμένο Βασίλειο για μια μέση οικογένεια διπλού εισοδήματος και από 2,9% στη Δανία έως 41,6% στην Ιρλανδία για τις μονογονικές οικογένειες[44].

Το κοινωνικό υπόβαθρο παίζει ρόλο στις πιθανότητες ενός παιδιού ηλικίας κάτω των 3 ετών να συμμετάσχει στην επίσημη παιδική φροντίδα, όπως δείχνει ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας

[43] Έρευνα EU-SILC 2016, διαθέσιμη στη διεύθυνση: https://data.europa.eu/euodp/data/dataset/Zktkst5yjl0Yav1iKET7w.
[44] ΟΟΣΑ (2016), Society at a glance, OECD social indicators.

και Ανάπτυξης[45]. Στη Γαλλία και την Ιρλανδία, η ανισότητα αυτή είναι ιδιαίτερα έντονη, καθώς τα ποσοστά συμμετοχής των παιδιών που προέρχονται από οικογένειες χαμηλού εισοδήματος ανέρχονται σε 18% και 12% αντίστοιχα, δηλαδή είναι χαμηλότερα από το ένα τέταρτο των αντίστοιχων ποσοστών των παιδιών που προέρχονται από οικογένειες υψηλού εισοδήματος (81% και 57%).

Το υψηλό κόστος αποτελεί εμπόδιο στη χρήση της παιδικής φροντίδας και αποθαρρύνει ουσιαστικά τους γονείς, και ιδιαίτερα τις μητέρες, από το να εργάζονται. Αυτό επιβεβαιώθηκε πρόσφατα από στοιχεία της Eurostat για το 2016 (πίνακας 4 ανωτέρω), τα οποία δείχνουν ότι ο παράγοντας «κόστος» διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην απόφαση των γονέων να μην κάνουν χρήση των επίσημων εγκαταστάσεων παιδικής φροντίδας σε πολλές χώρες, ιδίως στην Εσθονία, την Ιρλανδία, την Ελλάδα, την Ισπανία, την Ιταλία, την Κύπρο, τη Λετονία, τη Λιθουανία, τις Κάτω Χώρες, τη Ρουμανία, τη Σλοβακία και το Ηνωμένο Βασίλειο.

Φαίνεται ότι σε ολόκληρη την ΕΕ το 4% των γονέων δυσκολεύονται πολύ να αντιμετωπίσουν το κόστος της επίσημης παιδικής φροντίδας. Αυτό συμβαίνει κυρίως στην Ουγγαρία, την Κύπρο, τη Ρουμανία και την Ελλάδα, όπου η συντριπτική πλειονότητα δυσκολεύεται να αντεπεξέλθει στο κόστος, με τουλάχιστον το 20% των γονέων να δυσκολεύονται πολύ. Στην ΕΕ, το 8% των γονέων αντιμετωπίζουν μέτρια δυσκολία και το 19% έχουν κάποια δυσκολία να αντεπεξέλθουν στο κόστος της παιδικής φροντίδας.

[Πίνακας 5: Επίπεδο δυσκολίας για την εξασφάλιση επίσημων υπηρεσιών παιδικής φροντίδας για παιδιά ηλικίας μικρότερης από την ηλικία υποχρεωτικής σχολικής φοίτησης, %]

[45] ΟΟΣΑ (2016), Who uses childcare? Background brief on inequalities in the use of formal early childhood education and care among young children.

GEO/LEV_DIFF	Μεγάλη δυσκολία	Μέτρια δυσκολία	Κάποια δυσκολία	Σχετικά εύκολα	Εύκολα	Πολύ εύκολα
Ουγγαρία	21,6	18,4	30,2	23,0	5,9	0,9
Κύπρος	21,2	32,0	26,5	14,5	5,6	0,3
Ρουμανία	19,5	19,8	43,8	8,8	4,2	3,9
Ιρλανδία	12,5	15,0	28,7	19,9	17,7	6,1
Μάλτα	10,4	12,1	24,5	39,9	7,2	6,0
Ελλάδα	8,7	15,6	70,2	2,7	2,6	0,3
Πορτογαλία	8,1	15,7	36,0	27,4	12,2	0,8
Ηνωμένο Βασίλειο	8,0	8,7	25,7	32,5	13,3	11,8
Σλοβακία	6,4	11,7	31,6	38,1	8,9	3,1
Ισπανία	6,1	16,2	22,0	32,2	21,5	2,0
Ιταλία	6,1	8,9	32,4	35,9	16,3	0,3
Κροατία	5,7	6,8	36,5	25,0	24,6	1,4
Αυστρία	5,1	6,2	18,3	27,1	23,7	19,7
Βέλγιο	4,4	9,9	13,7	20,3	34,0	17,7
Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ28)	4,2	7,8	19,0	32,7	23,3	13,1
Σουηδία	3,9	2,3	7,3	26,5	27,1	32,8
Κάτω Χώρες	3,7	7,2	11,7	21,4	46,8	9,1
Γαλλία	2,9	10,0	19,8	44,4	18,7	4,4
Σλοβενία	2,5	8,8	25,0	27,9	25,0	10,8
Τσεχική Δημοκρατία	2,1	10,5	24,8	33,2	19,7	9,8
Λιθουανία	2,0	18,8	52,5	22,3	3,3	1,2
Πολωνία	1,5	8,9	30,4	38,0	18,3	2,9
Γερμανία	1,4	2,5	6,5	33,7	32,0	23,8
Φινλανδία	1,4	2,9	13,4	30,2	28,4	23,7
Λουξεμβούργο	1,3	7,4	14,5	35,9	29,5	11,4
Βουλγαρία	1,2	7,8	42,8	32,8	15,0	0,4
Δανία	0,2	3,6	9,5	27,3	32,6	26,8
Εσθονία	0,0	28,9	15,4	55,7	0,0	0,0
Λετονία	0,0	4,8	34,5	33,6	21,4	5,7

Πηγή: EU-SILC, ειδική ενότητα για τις υπηρεσίες, 2016

Τα κράτη μέλη ακολουθούν διάφορες προσεγγίσεις όσον αφορά τον τρόπο αντιμετώπισης του κόστους της παιδικής φροντίδας. Ορισμένα κράτη μέλη παρέχουν **ελάχιστα επίπεδα δωρεάν παιδικής φροντίδας** είτε και για τις δύο ηλικιακές ομάδες (π.χ. Μάλτα) είτε για την ομάδα από 3 ετών έως την ηλικία υποχρεωτικής σχολικής φοίτησης (π.χ. Γερμανία, Ηνωμένο Βασίλειο). Από το 2017 η **Μάλτα** παρέχει δωρεάν παιδική φροντίδα για παιδιά των οποίων οι γονείς εργάζονται ή σπουδάζουν. Τα έξοδα διακανονίζονται από την κυβέρνηση στο τέλος κάθε μήνα. Οι γονείς επιτρέπεται να στέλνουν τα παιδιά τους σε κέντρο παιδικής φροντίδας της επιλογής τους και να επωφελούνται από δωρεάν παιδική φροντίδα για χρονικό διάστημα που αντιστοιχεί στις ώρες που εργάστηκε ο γονέας με τον μικρότερο φόρτο εργασίας, προσαυξημένο κατά μία επιπλέον ώρα για τη μετακίνηση προς και από τον τόπο εργασίας. Το μέτρο αυτό αποσκοπεί να δώσει στις μητέρες ένα κίνητρο για να επιστρέψουν στην εργασία ή να παραμείνουν στην επίσημη απασχόληση. Οι πρόσφατες στατιστικές απασχόλησης δείχνουν ήδη ότι η παροχή δωρεάν παιδικής φροντίδας αυξάνει τη συμμετοχή των μητέρων στην αγορά εργασίας. Σε επόμενη φάση προβλέπεται να διευρυνθεί η πρόσβαση στην παιδική φροντίδα σε όλες τις οικογένειες.

Στην **Ιρλανδία**, όπου το κόστος προσδιορίστηκε ως σημαντικό εμπόδιο, θεσπίστηκε το 2010 ένα νέο πρόγραμμα, το λεγόμενο ECCE (Early Childhood Care and Education Scheme), το οποίο παρέχει

περιορισμένες δωρεάν θέσεις με μερική χρονική κάλυψη (συνολικά 15 ώρες, δηλαδή 5 φορές από 3 ώρες την εβδομάδα) σε ιδιωτικά κέντρα παιδικής φροντίδας για παιδιά ηλικίας από 3 ετών και 2 μηνών. Το 2016 η προσφορά επεκτάθηκε στα παιδιά ηλικίας 2 ετών και 8 μηνών. Οι γονείς που χρησιμοποιούν αυτό το πρόγραμμα μπορούν να αυξήσουν τον αριθμό των ωρών πληρώνοντας για τις επιπλέον ώρες. Αν και η εξέλιξη αυτή αποτελεί ένα βήμα προς τα εμπρός, δεν μπορούν όλες οι οικογένειες να καλύψουν το πρόσθετο κόστος, πράγμα που περιορίζει ιδιαίτερα τις δυνατότητες των οικογενειών χαμηλού εισοδήματος να χρησιμοποιήσουν το πρόγραμμα.

Οι **επιδοτήσεις για νέους γονείς** (π.χ. στο Βέλγιο,τις Κάτω Χώρες και το Ηνωμένο Βασίλειο) και οι **φορολογικές ελαφρύνσεις για τις οικογένειες** (π.χ. στο Βέλγιο, την Τσεχική Δημοκρατία, τη Γερμανία, τη Γαλλία και τις Κάτω Χώρες) αποτελούν πρόσθετα μέτρα για την αντιμετώπιση του κόστους της παιδικής φροντίδας. Στη Γερμανία, τα τέλη ποικίλλουν ανάλογα με τον πάροχο, αλλά συνδέονται με το εισόδημα. Οι οικογένειες με χαμηλότερα εισοδήματα μπορούν να υποβάλουν αίτηση για μείωση των τελών και ενδέχεται να δικαιούνται δωρεάν παιδική φροντίδα. Όλες οι οικογένειες δικαιούνται φορολογικές ελαφρύνσεις, υπό μορφή μείωσης φόρου ή φορολογικής απαλλαγής για ορισμένο ποσό των δαπανών παιδικής φροντίδας.

Σε κάποιες χώρες, π.χ. στο Βέλγιο, τη Γερμανία, τη Γαλλία, τις Κάτω Χώρες, τη Σουηδία και τη Σλοβακία, η συνδυασμένη προσέγγιση ενός **συστήματος καταβολής τελών παιδικής φροντίδας με βάση το εισόδημα εξασφαλίζει ότι οι οικογένειες χαμηλού εισοδήματος** χρειάζεται να πληρώσουν ελάχιστα για τη χρήση της παιδικής φροντίδας, ενώ συγχρόνως ορίζεται **ανώτατο κόστος** για όλες τις άλλες οικογένειες. Σε αρκετά κράτη μέλη της ΕΕ, οι ιδιωτικές υποδομές παιδικής φροντίδας επιδοτούνται από δημόσιους φορείς. Στη **Σουηδία**, για παράδειγμα, ο νόμος για την εκπαίδευση ορίζει ότι τα τέλη για την παιδική φροντίδα πρέπει να είναι «λογικά». Κάθε παιδί από την ηλικία των 3 ετών έχει δικαίωμα δωρεάν παιδικής φροντίδας 525 ωρών. Όλοι οι δήμοι εφαρμόζουν επίσης σύστημα ανώτατων τελών, με ανώτατο όριο για κάθε οικογένεια. Οι εγκαταστάσεις παιδικής φροντίδας δικαιούνται κρατική επιχορήγηση για την αντιστάθμιση της απώλειας εισοδήματος και για την εξασφάλιση υπηρεσιών υψηλής ποιότητας.

Ένα άλλο σύνολο μέτρων επικεντρώνεται στις ειδικές ανάγκες των παιδιών από νοικοκυριά χαμηλού εισοδήματος ή από πολυμελείς οικογένειες, όπως δωρεάν ή φθηνότερα γεύματα σε παιδικούς σταθμούς και νηπιαγωγεία, για παράδειγμα στην **Ουγγαρία**, ή χρηματοδότηση υγιεινών γευμάτων για φτωχά παιδιά στο **Βέλγιο.**

Ορισμένα κράτη μέλη, όπως η Τσεχική Δημοκρατία, η Γερμανία, η Γαλλία, η Πορτογαλία και η Σλοβακία, έχουν αναπτύξει στοχοθετημένα προγράμματα για να διευκολύνουν την πρόσβαση κοινωνικά μειονεκτουσών ομάδων σε υπηρεσίες παιδικής φροντίδας. Στη **Σλοβακία**, τα μέτρα επικεντρώθηκαν σε παιδιά από οικογένειες χαμηλού εισοδήματος που απαλλάσσονται από την καταβολή τελών, ενώ οι εγκαταστάσεις παιδικής φροντίδας συνεργάζονται με κοινοτικά κέντρα για την ανάπτυξη ειδικών προγραμμάτων για τις περιθωριοποιημένες κοινότητες.

Σε άλλα κράτη μέλη, όπως στο Βέλγιο, τη Φινλανδία, τη Σουηδία και τη Δανία, η έμφαση δίνεται στην καθολική πρόσβαση. Στη **Φινλανδία**, για παράδειγμα, υπάρχει η αρχή της καθολικότητας για τις επιδοτούμενες υπηρεσίες, σύμφωνα με την οποία οι δήμοι πρέπει να παρέχουν θέση παιδικής φροντίδας σε όλα τα παιδιά προσχολικής ηλικίας, ανεξάρτητα από το αν οι γονείς εργάζονται ή όχι. Αυτές οι υπηρεσίες πρέπει επίσης να λαμβάνουν υπόψη τις άτυπες μορφές εργασίας των γονέων. Ένα έργο που συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο επικεντρώνεται στις υπηρεσίες παιδικής φροντίδας για παιδιά οι γονείς των οποίων εργάζονται σε νυχτερινές βάρδιες.

Η σύσταση την οποία εξέδωσε η Επιτροπή το 2013 με τίτλο «Επένδυση στα παιδιά: Σπάζοντας τον κύκλο της μειονεξίας» καταδεικνύει ότι η παροχή οικονομικά προσιτών και υψηλής ποιότητας

υπηρεσιών παιδικής φροντίδας μπορεί να θεωρηθεί καλό παράδειγμα μιας επωφελούς για όλους τους εμπλεκόμενους στρατηγικής κοινωνικών επενδύσεων, διότι ενισχύει την ανάπτυξη των παιδιών, αλλά επιτρέπει επίσης στους γονείς να αναλαμβάνουν αμειβόμενη εργασία. Στις περισσότερες περιπτώσεις, τα επιπλέον φορολογικά έσοδα (καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής) που δημιουργούνται από την αυξημένη συμμετοχή των γονέων στην αγορά εργασίας επαρκούν για την κάλυψη του κόστους της παιδικής φροντίδας. Αν δεν υπάρχει οικονομικά προσιτή παιδική φροντίδα υψηλής ποιότητας, το κόστος της επίσημης φροντίδας για δύο παιδιά μπορεί, σε ορισμένες χώρες, να υπερβαίνει το ένα πέμπτο του διαθέσιμου εισοδήματος ενός ζευγαριού με χαμηλό εισόδημα. Τον Απρίλιο του 2017, στο πλαίσιο της δέσμης μέτρων για τον κοινωνικό πυλώνα, η Επιτροπή[46] επανέλαβε τη σημασία που έχει η συνέχιση των εργασιών στο θέμα αυτό.

Μερικές φορές αναπτύσσονται τοπικές πρωτοβουλίες προς όφελος συγκεκριμένων, κοινωνικά μειονεκτουσών ομάδων. Πολλές πόλεις έχουν υιοθετήσει ειδική στρατηγική για την αντιμετώπιση των συγκεκριμένων αναγκών τους. Η ΜΚΟ Eurocities συνέλεξε παραδείγματα καλής πρακτικής που μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως έμπνευση. Ένα από τα παραδείγματα αυτά είναι η **Ναντ**, μια **γαλλική** πόλη η οποία έχει υιοθετήσει μια προσέγγιση παροχής ολοκληρωμένων υπηρεσιών παιδικής φροντίδας, με κύριο στόχο τη διάρρηξη του κύκλου της μειονεξίας. Στις φτωχότερες περιοχές της πόλης εγκαθίστανται υπηρεσίες παιδικής φροντίδας πολλαπλού σκοπού, οι οποίες προσφέρουν μια σειρά υπηρεσιών παιδικής φροντίδας. Εκτός από την κανονική ή την ευέλικτη παιδική φροντίδα, υπάρχει επίσης η παιδική φροντίδα «έκτακτης ανάγκης» για γονείς που, για παράδειγμα, καλούνται σε συνέντευξη για εύρεση εργασίας.

Ορισμένα κράτη μέλη θέσπισαν επίσης για τις εταιρείες φορολογικά κίνητρα τα οποία συνδέονται με την παροχή υπηρεσιών παιδικής φροντίδας στους εργαζομένους τους. Η **Αυστρία** επιτρέπει έκπτωση από το φορολογητέο εισόδημα των επιχειρήσεων όταν παρέχουν εσωτερικές υπηρεσίες παιδικής φροντίδας ή προσφέρουν παροχές στους υπαλλήλους τους με τη μορφή υπηρεσιών παιδικής φροντίδας[47]· η **Γαλλία,** η **Γερμανία** και η **Πολωνία** ακολουθούν παρόμοια προσέγγιση. Η **Ιταλία** εισήγαγε πρόσφατα αλλαγές στη φορολογία των επιμισθίων παραγωγικότητας το 2017, που μπορούν τώρα να υλοποιηθούν με τη μορφή μέτρων κοινωνικής πρόνοιας από τις επιχειρήσεις προς τους υπαλλήλους τους[48]. Στη **Γαλλία** και το **Ηνωμένο Βασίλειο**, οι εργοδότες μπορούν να παράσχουν στους υπαλλήλους τους, αντίστοιχα, «κουπόνια καθολικής υπηρεσίας» (CESU) και κουπόνια παιδικής φροντίδας, τα οποία μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως πληρωμή για κατ' οίκον παιδική φροντίδα[49]. Στη **Φινλανδία**, άλλα κίνητρα για την αντιστάθμιση των δαπανών των εργοδοτών οι οποίες συνδέονται με την ισορροπία μεταξύ επαγγελματικής και προσωπικής ζωής εδράζονται στο σύστημα κοινωνικής ασφάλειας που βασίζεται στην ασφάλιση. Επιπλέον, αν ένας εργοδότης οργανώνει προσωρινή παιδική φροντίδα για το άρρωστο παιδί ενός υπάλληλου του, η παροχή που λαμβάνει ο εργαζόμενος δεν θεωρείται φορολογητέο εισόδημα (η μέγιστη περίοδος αφορολόγητης παροχής παιδικής φροντίδας είναι τέσσερις ημέρες ανά ασθένεια).

5.6.3 Προσβασιμότητα της παιδικής φροντίδας

Η πρόσβαση στην παιδική φροντίδα δεν εξαρτάται μόνο από την ύπαρξη επίσημων δομών αλλά και από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των υπηρεσιών, όπως είναι οι ώρες λειτουργίας, η τοποθεσία και οι γλώσσες που ομιλούνται, καθώς και η πρόσβαση στα μέσα μεταφοράς. Ο πίνακας 4 δείχνει ότι η **απόσταση** από τη μονάδα παιδικής φροντίδας και οι **ώρες λειτουργίας** είναι λιγότερο σημαντικές

[46] Έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής με θέμα «Taking stock of the 2013 Recommendation on Investing in Children: Breaking the Cycle of Disadvantage», SWD (2017) 258 final.

[47] Οι παροχές ύψους έως 1.000 ευρώ στους εργαζομένους ανά παιδί και ανά έτος για παιδική φροντίδα απαλλάσσονται από φόρους και εισφορές κοινωνικής ασφάλισης.

[48] Στην περίπτωση αυτή υπάρχει ανώτατο όριο στο ποσό της επιλέξιμης επένδυσης (καθώς συνδέεται με το επιμίσθιο παραγωγικότητας).

[49] Στο Ηνωμένο Βασίλειο, το σύστημα κουπονιών παιδικής φροντίδας παρέχει στους εργοδότες τη δυνατότητα να προσφέρουν κουπόνια παιδικής φροντίδας (συμπεριλαμβανομένων των κουπονιών που παρέχονται με αντάλλαγμα μείωση του μισθού των εργαζομένων - γνωστή ως «μισθολογική θυσία»). Αυτό μπορεί να επηρεάσει το ποσό των φορολογικών πιστώσεων που μπορεί να λάβει ένας υπάλληλος.

από το κόστος και τη διαθεσιμότητα θέσεων ως λόγοι για τη μη χρήση των επίσημων υπηρεσιών παιδικής φροντίδας. Ενώ 15 χώρες βρίσκονται πάνω από τον μέσο όρο της ΕΕ (1,5%) όσον αφορά την απόσταση από τη μονάδα παιδικής φροντίδας, η Λιθουανία (9%), η Ρουμανία (6,7%) και η Σλοβακία (6,2%) έχουν τα υψηλότερα ποσοστά. Στην **Πορτογαλία**, τα ευρωπαϊκά διαρθρωτικά και επενδυτικά ταμεία συνέβαλαν αποφασιστικά στη δημιουργία καλύτερων υποδομών παιδικής φροντίδας τα τελευταία 15 χρόνια στις αγροτικές περιοχές, με αποτέλεσμα, ωστόσο, όπως σε πολλές χώρες, να υπάρχουν ελλείψεις στα αστικά κέντρα.

Επίσης, οι ώρες λειτουργίας των μονάδων παιδικής φροντίδας δεν ανταποκρίνονται πλήρως στις ανάγκες των παιδιών. Ενώ 7 χώρες βρίσκονται πάνω από τον μέσο όρο της ΕΕ (2,5%), τα ποσοστά είναι ιδιαίτερα υψηλά για τη Γαλλία (5,3%), τη Φινλανδία (4,3%), την Ιταλία (4,2%) και την Ισπανία (3,9%).

Η έκθεση της Eurofound «Early Childhood Care: Accessibility and Quality of Services»[50] δείχνει ότι διάφορες πρωτοβουλίες μπορούν να συμβάλουν στην ένταξη **παιδιών με ειδικές ανάγκες** σε εγκαταστάσεις παιδικής φροντίδας. Η ποιότητα της παιδικής φροντίδας εξαρτάται τόσο από την πολιτική αναγνώριση όσο και από τη βιώσιμη και επαρκή χρηματοδότηση μέτρων χωρίς αποκλεισμούς, όπως είναι ο ενστερνισμός του θέματος από τους εκπαιδευτικούς, η δέσμευσή τους και η προθυμία τους να επιμορφώνονται συνεχώς σε μεθόδους χωρίς αποκλεισμούς, έχοντας και την κατάλληλη διοικητική υποστήριξη. Η ανάπτυξη μιας σφαιρικής διδακτικής προσέγγισης και η δημιουργία ενός περιβάλλοντος χωρίς αποκλεισμούς βασίζονται επίσης στην επικοινωνία και τη συνεργασία μεταξύ των τοπικών αρχών και των μονάδων παιδικής φροντίδας, καθώς επίσης των εκπαιδευτικών και των γονέων. Επιπλέον της εθνικής χρηματοδότησης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο παρέχει οικονομική στήριξη για έργα χωρίς αποκλεισμούς σε εγκαταστάσεις παιδικής φροντίδας. Στην **Πολωνία** εφαρμόστηκε το συγχρηματοδοτούμενο από το ΕΚΤ έργο «μικρό παιδί» για την ανάπτυξη επίσημης παιδικής φροντίδας για παιδιά ηλικίας κάτω των 3 ετών. Το έργο αυτό λαμβάνει υπόψη τις ειδικές ανάγκες των παιδιών με αναπηρία.

5.6.4 Μέτρα για τη βελτίωση της ποιότητας

Η πλημμελής ποιότητα των υπηρεσιών παιδικής φροντίδας μπορεί να αποτελέσει εμπόδιο για τους γονείς και να έχει αρνητικό αντίκτυπο στη χρήση αυτών των υπηρεσιών. Η ποιότητα των υπηρεσιών εξαρτάται από τον αριθμό των παιδιών που φιλοξενούνται στις εγκαταστάσεις, από το επίπεδο επαγγελματισμού των εκπαιδευτικών και το πρόγραμμα διδασκαλίας, καθώς και από τα πρότυπα ποιότητας των χώρων, όπως το φυσικό περιβάλλον και η υγιεινή. Ένα καλά ανεπτυγμένο πλαίσιο ποιότητας θα μπορούσε να περιλαμβάνει μέτρα όπως η χρήση συστήματος καταχώρισης και ελέγχου για όλους τους καταχωρισμένους παρόχους υπηρεσιών παιδικής φροντίδας, μέτρα για την ενίσχυση του επαγγελματισμού και της διά βίου μάθησης του προσωπικού και μέτρα για την αύξηση της ελκυστικότητας της εργασίας στον τομέα της παιδικής φροντίδας, π.χ. μέσω της παροχής καλών συνθηκών εργασίας.

Τον Μάιο του 2018 η Επιτροπή, στην πρότασή της για σύσταση του Συμβουλίου για συστήματα προσχολικής εκπαίδευσης και φροντίδας υψηλής ποιότητας, παρουσίασε ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο ποιότητας για τα συστήματα προσχολικής εκπαίδευσης και φροντίδας (ΠΕΦ)[51], με βάση πέντε αρχές: πρόσβαση και οικονομική προσιτότητα για όλες τις οικογένειες· εξειδίκευση και συνεχής ανάπτυξη του εργατικού δυναμικού· ανάπτυξη του προγράμματος σπουδών με ολιστικές διδακτικές αξίες και με συμμετοχικό τρόπο, μαζί με τα παιδιά και τους γονείς· παρακολούθηση και αξιολόγηση των

[50] Eurofound (2015), Early Childhood Care: Accessibility and Quality of Services, διαθέσιμο στη διεύθυνση: https://www.eurofound.europa.eu/publications/report/2015/social-policies/early-childhood-care-accessibility-and-quality-of-services.
[51] Πρόταση για σύσταση του Συμβουλίου σχετικά με υψηλής ποιότητας συστήματα προσχολικής εκπαίδευσης και φροντίδας και το συνοδευτικό υπηρεσιακό έγγραφο εργασίας.

υπηρεσιών και των εγκαταστάσεων προσχολικής εκπαίδευσης και φροντίδας· και διακυβέρνηση και χρηματοδότηση. Το πλαίσιο αυτό αναπτύχθηκε με τη βοήθεια εμπειρογνωμόνων του τομέα της εκπαίδευσης από διάφορα κράτη μέλη. Σκοπός του πλαισίου είναι η ενίσχυση των εγκαταστάσεων παιδικής και προσχολικής φροντίδας με στόχο τη διασφάλιση υψηλής ποιότητας υπηρεσιών εκπαίδευσης και φροντίδας για τα παιδιά και τη συμμετοχή των παιδιών που προέρχονται από μειονεκτούσες ομάδες καθώς και των παιδιών με ειδικές ανάγκες. Το πλαίσιο επιδιώκει επίσης να αυξήσει την εμπιστοσύνη στις εγκαταστάσεις παιδικής φροντίδας, προκειμένου να παράσχει στις γυναίκες πραγματικές ευκαιρίες να ενταχθούν ή να παραμείνουν στην αγορά εργασίας όταν έχουν παιδιά.

6. Συμπεράσματα: Επίτευξη των στόχων της Βαρκελώνης — ακρογωνιαίος λίθος για τη συμμετοχή των γυναικών στην αγορά εργασίας και για καλύτερη ισορροπία μεταξύ επαγγελματικής και προσωπικής ζωής των εργαζόμενων γονέων

Οι στόχοι της Βαρκελώνης, που εγκρίθηκαν από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο το 2002, εξακολουθούν να έχουν καίρια σημασία το 2018. Οι στόχοι για την απασχόληση των γυναικών δεν έχουν επιτευχθεί ακόμη και εξακολουθεί να υπάρχει σημαντικό χάσμα μεταξύ των ποσοστών απασχόλησης των γυναικών και των ανδρών. Υπάρχουν πολλά στοιχεία που δείχνουν ότι αυτό οφείλεται κυρίως στις ευθύνες φροντίδας. Οι στόχοι της Βαρκελώνης παραμένουν πολύ σημαντικοί για την προώθηση της ισότητας των φύλων και αποτελούν σημαντική συνιστώσα της στρατηγικής «Ευρώπη 2020» για έξυπνη, χωρίς αποκλεισμούς και βιώσιμη ανάπτυξη, με στόχο την ενίσχυση της συμμετοχής των γυναικών στην απασχόληση. Η παιδική φροντίδα αποτελεί κρίσιμο στοιχείο για την ισορροπία μεταξύ επαγγελματικής και προσωπικής ζωής των εργαζόμενων γονέων στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων. Οι δείκτες για τα ποσοστά παιδικής φροντίδας παρακολουθούνται στο Ευρωπαϊκό Εξάμηνο και περιλαμβάνονται στον κοινωνικό πίνακα αποτελεσμάτων. Όπου ενδείκνυται, παρέχεται χρηματοδότηση από τα ευρωπαϊκά διαρθρωτικά και επενδυτικά ταμεία για την αντιμετώπιση των ελλείψεων στα κράτη μέλη.

Ο στόχος της Βαρκελώνης έχει γενικά επιτευχθεί για τα παιδιά ηλικίας κάτω των 3 ετών για την ΕΕ των 28, καθώς το 32,9% των παιδιών ηλικίας κάτω των 3 ετών συμμετέχουν στην παιδική φροντίδα. Ωστόσο, αυτός ο γενικός μέσος όρος υποκρύπτει σημαντικές διαφορές μεταξύ των κρατών μελών. Ενώ έχει σημειωθεί σημαντική πρόοδος σε χώρες όπως η Μάλτα, η Ρουμανία, η Εσθονία, η Ιταλία, η Γερμανία και η Ιρλανδία, το ποσοστό παιδικής φροντίδας σε ορισμένους από τους πρωτοπόρους επηρεάζει πολύ το συνολικό αποτέλεσμα για την ΕΕ. Πράγματι, 4 κράτη μέλη υπερβαίνουν το 50%: Δανία, Κάτω Χώρες, Σουηδία και Λουξεμβούργο. Στο άλλο άκρο της κλίμακας εμφανίζονται τα ανησυχητικά ποσοστά κάτω του 10% στην Ελλάδα, την Πολωνία, την Τσεχική Δημοκρατία και τη Σλοβακία.

Ο στόχος της Βαρκελώνης δεν έχει επιτευχθεί ακόμη για τα παιδιά ηλικίας από 3 ετών έως την ηλικία υποχρεωτικής σχολικής φοίτησης. Ωστόσο, το ποσοστό βελτιώνεται: αυξήθηκε από 83% το 2011 σε 86,3% για την ΕΕ κατά μέσο όρο. Ορισμένα κράτη μέλη, και συγκεκριμένα το Βέλγιο, η Σουηδία, η Δανία και η Ισπανία, είναι πολύ μπροστά και επιτυγχάνουν ποσοστά άνω του 95%. Σημαντική πρόοδος σημειώθηκε στη Ρουμανία, την Πολωνία, τη Μάλτα, το Λουξεμβούργο, την Ουγγαρία, την Ιρλανδία, την Πορτογαλία, την Ισπανία, τη Λετονία και τη Λιθουανία. Τα χαμηλότερα ποσοστά, δηλαδή κάτω από 65%, εντοπίζονται στην Πολωνία, τη Ρουμανία, την Ελλάδα και την Κροατία, χώρες οι οποίες εξακολουθούν να παρουσιάζουν σημαντική υστέρηση.

Η διαθεσιμότητα και η χρήση δομών παιδικής φροντίδας επηρεάζεται από διάφορους παράγοντες. Ένα πρώτο σημαντικό στοιχείο είναι το νόμιμο δικαίωμα για παιδική φροντίδα, το οποίο προβλέπεται στα περισσότερα κράτη μέλη, αλλά η ηλικία από την οποία παρέχεται αυτό το δικαίωμα ποικίλλει

πολύ (από τη λήξη της άδειας μητρότητας της μητέρας έως μόνο την ηλικία των 2,5 ή 3 ετών ή ακόμη και πριν φθάσει το παιδί στην ηλικία υποχρεωτικής σχολικής φοίτησης). Ωστόσο, η ύπαρξη νόμιμου δικαιώματος δεν αποτελεί αναγκαστικά πλήρη εγγύηση ότι τα κράτη μέλη παρέχουν επίσημες υπηρεσίες φροντίδας.

Εκτός από το νόμιμο δικαίωμα, η διαθεσιμότητα, η οικονομική προσιτότητα και η υψηλή ποιότητα των υπηρεσιών παιδικής φροντίδας επηρεάζουν πάρα πολύ τη χρήση των υπηρεσιών αυτών από τους γονείς. Το κόστος ποικίλλει πολύ μεταξύ των κρατών μελών και ενδέχεται να είναι απαγορευτικό σε ορισμένα κράτη μέλη, όπως στην Ιρλανδία. Το απαγορευτικό κόστος δεν επηρεάζει μόνο τη συμμετοχή των γυναικών στην αγορά εργασίας, αλλά επηρεάζει επίσης δυσανάλογα τα παιδιά από οικογένειες χαμηλού εισοδήματος. Σημαντικό ρόλο διαδραματίζει επίσης η προσαρμοστικότητα των υπηρεσιών στις ανάγκες των γονέων, συμπεριλαμβανομένης της απόστασης από τις εγκαταστάσεις παιδικής φροντίδας και της πρόβλεψης ωρών λειτουργίας προσαρμοσμένων στις μορφές και τις ανάγκες εργασίας.

Η υψηλής ποιότητας φροντίδα πρέπει επιπλέον να περιλαμβάνει παιδαγωγικούς στόχους και αξίες και να μεριμνά για τον επαγγελματισμό και τη συνεχή ανάπτυξη του προσωπικού που παρέχει παιδική φροντίδα. Η παρακολούθηση και η αξιολόγηση αυτών των στοιχείων είναι ζωτικής σημασίας· τα εν λόγω στοιχεία εξετάζονται στην πρόταση της Επιτροπής για σύσταση του Συμβουλίου σχετικά με υψηλής ποιότητας συστήματα προσχολικής εκπαίδευσης και φροντίδας.

Η Επιτροπή θα εξακολουθήσει να παρακολουθεί την κατάσταση όσον αφορά την παιδική φροντίδα στο Ευρωπαϊκό Εξάμηνο, ιδίως για τα κράτη μέλη που υστερούν. Θα εξακολουθήσει να εντοπίζει τα συγκεκριμένα προβλήματα όσον αφορά τη διαθεσιμότητα, την οικονομική προσιτότητα και την παροχή υπηρεσιών φροντίδας υψηλής ποιότητας σε κάθε κράτος μέλος. Θα εξακολουθήσει να προωθεί τη χρήση ευρωπαϊκών πόρων για να βοηθήσει τα κράτη μέλη να αντιμετωπίσουν ορισμένες από τις προκλήσεις.

Επιπλέον, τώρα που ο πρώτος από τους στόχους της Βαρκελώνης έχει γενικά επιτευχθεί και έχει σημειωθεί σημαντική πρόοδος στον δεύτερο στόχο, και καθώς ο γενικός στόχος για την εκπαίδευση για το 2020 έχει επιτευχθεί γενικά, ήρθε ίσως η στιγμή να εξεταστεί η αναθεώρηση αυτών των στόχων έπειτα από διαβούλευση με τα κράτη μέλη. Η εν λόγω αναθεώρηση, αν γίνει, θα συμβάλει στις προσπάθειες της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την προώθηση της έξυπνης, χωρίς αποκλεισμούς και βιώσιμης ανάπτυξης· θα συμβάλει ιδίως στην επίτευξη του στόχου της στρατηγικής «Ευρώπη 2020» για ποσοστό απασχόλησης 75% και στη δημιουργία μιας ανταγωνιστικής και δυναμικής οικονομίας βασισμένης στη γνώση, με βάση εθνική εκπαίδευση και κατάρτιση υψηλού επιπέδου. Για να γίνουν αυτά, πρέπει να αντιμετωπιστούν οι επιπτώσεις της μητρότητας στην απασχόληση των γυναικών, να ικανοποιηθεί η ανάγκη για ισορροπία μεταξύ επαγγελματικής και προσωπικής ζωής για τους γονείς που εργάζονται, να ενισχυθούν οι υφιστάμενες εγκαταστάσεις παιδικής φροντίδας και να αυξηθεί συνολικά η διαθεσιμότητα οικονομικά προσιτών και υψηλής ποιότητας υπηρεσιών.